DO CZYTELNIKA.

Nie wielu podobno znaydziemy ani tak doſkonałych w Polſzczyźnie, ktòrzyby wſzyſtko prawie wiedzieli, ani tak nieświadomych tego języka, ktòrych by wſzyſtkiego uczyć potrzeba. Naywięcey jeſt takich, co śrzodek między temi trzymają. Wſzyſtkim dogodzić całe rzecz niepodobna. Bo abobym nowe ſłowa pisał, na co ſię podjąć nie mogę; i choćbym to uczynił, nie wieleby co ważyło: abo muſiałbym ſię bawić świadomemi rzeczami; co bezwątpienia nie jednemu ſprawiłoby tęſknotę. Więc całą pracą moję na to tylko obròciłem, aby z niey korzyſtali ci naybardziey, ktòrym nie tak ſię uczyć po Polſku, jak raczey douczać ſię potrzeba. A tak obrałem sobie raczey wielom ſię podobać, niż dbać na przymòwki i nieukontentowanie nie wielu.

Przez potrzebnieyſze rzeczy *rozumiem tu owe, o ktòrych podobno wielu nie ſłyſzało. Z tych jedne są i teraz w używaniu u biegłych zwłaſzcza pisarzòw i rymotworcòw: drugie iuż są prawie zagrzebane, ktòre tym umyſłem przełożyłem, nie iżbym miał wolą ich z prochu dobywać, ale aby dawne kſięgi czytający jakiekolwiek mieli oświecenie. Wſzakże przeſtrzegam, iż nie wſzyſtkie ſłowa, ktòre nam zdają ſię nie bydź w używaniu, są w rzeczy ſamey takiemi. I owſzem barzo wiele jeſt pięknych ſłòw, o ktòrych my zgoła nie wiemy, i nigdyśmy nie ſłyſzeli. Co zkądby pochodziło, ſłuchaymy naſzego Polſkiego Tacyta, ktòrego Imienia i dla głośney jego na cały świat Polſki z mądrości ſwey ſławy, i dla uſzanowania jego osoby nie wyrażam.* Samiśmy winni temu, (*mòwi ten wielki Mąż*) że naſz język poſzedł w zaniedbanie, tak dalece, że rzadko kto dobrze onym mòwi w potocznych

rzeczach, dopieroż piſze co poważnego, w wolney, czyli wiązaney mowie. Umiemy to tylko z języka naſzego, cośmy ſię w domu, w ſzczupłym barzo osob do nas nalężących, piaſtunek, ſłużalcòw, albo czeladney proſtoty obrębie nauczyli. Biorąc dalſze ćwiczenie groźna zwierzchność po Łacinie, choć lada jako, albo innemi obcemi językami mòwić i pisać ſurowie przykazuie: do tego rozmowy dziecinnemu wiekowi przyzwoite, nie wkraczając w głębokie nauk tajemnice, przeſtają na tym tylko, co płochość, lub potrzeba wyrażać każe. W Paleſtrach Koronnych pełno, dzikiey łaciny, w Litewſkich ruſzczyzny; żołnierze, rzemieślnicy naywięcey zażywają ſłòw obcych: celnieyſi biorą za chlubę obcą mową mòwić, iuż przez grzeczność dla znaydujących ſię przy nich cudzoziemcow, iuż chcąc ſię rożnić od niżſzych: po klaſztorach oſobność i milczenie zapominać prawie języka każe: rzadko kto kſięgi Polſkie czyta, daleko bardziey one piſze, albo je pisać umie, przygotowanym będąc pierwiey do pisania, czytaniem Autorow ſtarożytnych, wybraniem z nich pięknych wyrazòw, ſzykowaniem ſłów: jakimże ſposobem możemy ſię popisywać z umiejętnością języka macierzyńſkiego? Gadać umiemy, pisać i mòwić rzadko kto z nas umie, a to z własney, jakem wyżey powiedział, winy, że ſobie ſzczegulney nauki w wydoſkonaleniu ſię w oyczyſtym języku przez czytanie i rozmyślanie nie czyniemy. *Nie wiem zaiſte, komuby te ſłowa oczu otworzyć nie miały! Ja, co ſię tycze moich rzeczy, wybierałem je z jak naylepſzych Autoròw, jakich tylko mieć mogłem. Co jeżeli ta praca moja za nieużyteczną będzie osądzona: przynaymniey ten będę miał pożytek, że komu dam pochop do wydoſkonalenia tak pożytecznego dzieła, z ktòregoby i drudzy, i ja sam bardziey oświeceni zoſtali.*

R E G E S T R

Tytułów liczbą Kościelną naznaczonych.

I. O LITERACH

1. Dwuch liter w Polſkim języku dobrze piſzący nie zażywają: *Q X*; ale zamiaſt pierwſzey piſzą *k*, a za drugą *kſ.* n. p. *Kwarta*, *kwit*, *Kſiądz*, *kſiąſzka*, &c.

2. Także nie zażywają j jota, chyba bardzo rzadko.

3. *a*, *i á*, tym ſię różnią, że nieznaczone 1. wybitniey ſię mòwi, nie tak *n p. mam*, *mają*. Ale ten znak dawnieyſzych był wieków: teraz poſpolicie ani w piſaniu, ani w mòwieniu go nie zachowują; zwłaſzcza, iż trudno dać na to regułę, a nie wielka miedzy niemi różnica.

4. *b*, i *p*, i *w*, wten czas ſię tylko znaczą, gdy ſię pieſkliwie wymawiają. n. p. Drob; karp;

5. Złe piſzą koniunkcyą *i*, przez *y*.

6. Złe też piſzą: *Oiciec*, *hoiny*, *naimilſzy*, *mòi*, *&c.* ale tak należy: *Oyciec*, *hoyny*, *&c.* Razem ſię bowiem z poprzedzającym wokaliſem wymawia, *y*. Małe zaś, *i*, nigdy: i trzebaby czytać: O-i-ciec, ho-i ny. &c.

7, Z tey przyczyny należy piſać: *czyy*, *ſzyy*, *&c.* także te: *Indyyſki*, *ſzyyka*, *&c.* Bo czymże by

ſię

ſię różniło od, *czyi*, *ſzyi?* A jeżeli w tych ſłowach trzeba, *y*, pisać; czemuż i nie w innych?

8. *ć*, *ń*, *ś*, *ź*, gdy ſię kładą przed, *i*, a razem ſię z nim wymawiają, w tenczas nie trzeba naznaczać. n. p. cię, ſzczęście, nie, waśnić, ſię, proſić, ziemia, &c.

9. Podługowate, ſ, w tenczas powinno ſię pisać, kiedy dwa ſs ſchodzą ſię. n. p. Kaſsa, Roſsya, &c. Z początku, i we śrzodku ſłowa, które chcąc można. Ale na końcu ſłowa lepiey *s*, niż, ſ.

10. *ż*, kiedy ſię kładzie po *c*, *r*, *s*, a razem ſię z niemi wymawia, także ſię nie naznacza. n. p. *czemu*, *Rzym*, *ſkarżę*, *ſzyba*. A kiedy nie razem ſię wymawia z poprzedzającemi literami, tedy ſię zawſze naznacza. n. p. *nocże? nasże? rże koń*, *drżę*, *ſkarżę*, *rżyſko*, &c.

11. Są niektóre ſłowa podobne do Infinitiwow; przetoż dla różnicy tak niektórzy piſzą: n. p. uczyni-ć on, bobrowa-ć ſkura. &c. gdzie-ć, dodaie ſię dla doſadnieyſzego twierdzenia.

II. *O niektòrych literach podobnych w wyrażeniu.*

Jeżeli zachodzi trudność, która ſię litera za którą ma w piſaniu położyć, ſzukay, ſkąd to ſłowo pochodzi; obracay w inſzym ſpadku, liczbie, ſposobie, osobie, &c. a doydzieſz bez trudności. Takie są litery: *b.* i *p.* *d*, i *t.* *f*, i *w.* g, i *k.* *z*, i *s.* *ż*, i *sz.* &c.

n. p. Nie wiem iak piſać: *lidzba.* czy, *liczba.* uważam zkąd pochodzi? od tego ſłowa, *liczę.* więc mam piſać, *liczba* Toż mówić o innych; jako to:

Bobkowy, (bòb) *nie*, bopkowy. Zabka, (żaba) *nie* żapka. Brzydki, ſpadki, prędki, (brzydzę ſię, ſpàdam, prędzey) *nie*, *brzytki ſpatki*, &c. Na klawiko-

wikordzie, (klawikort) *nie, na klawikorcie.* Kurlandczyk (Kurlandya) *nie, kurlantczyk.* Jnflantczyk (Jnflanty) *nie Jnflandczyk.* Chciwſzy, powtarzam, powſinoga, (chciwy, wtóry, wieś) *nie chcifszy, &c.* Ciſzſzy, (ciſza, ciſzeję) nie *ciżſzy.* Srożſzy (ſrożeję) nie *sroſzſzy.* Obrazki. (obraz) nie, *obraſki.* Ponieważ, (ponieważem) nie *poniewaz.* Wſzakże, także, (wſzak, tak) nie, *wſzagże, tagże,* Studentſki, (ſtudent) nie ſtudeńſki.

Przeſtroga. Wſzakże ta reguła nie jeſt powſzechna. Tak naprzykład, mówi ſię, *slizam ſię, slizawka:* a jednak nie, *slizki, slizkość* ale, *sliski, &c.*

Wiele też jeſt ſłów. które różni różnie piſzą. n. p. *Jeźli,* (jeżeli) i *jeśli. Poſadzka.* (poſadzam) i *poſacka.*

III. *O rozłączeniu Sylab.*

Gdy w jednym wierſzu nie zmieściſz ſłowa, ſtaray, ſię dobrze rozłączyć ſylaby bez ujęcia, lub przydania liter. Dla ułatwienia w tym trudności, te ſię podają reguły.

1. Słowa ſkładane (*compoſita*) od prepozycyi maią bydź oddzielone. n. p. *Przy-ignąt* (Ignę) nie, przylegnął, tak, *za-rznął, u-czcił, &c.*

2. Słowa pochodzące od innych, tak ſię piſzą, jak one, od których pochodzą. n. p. *obrzy-dły, wściekły, gry-źliwy, zno-śny;* bo mówi ſię: *obrzydzam, wście-kam ſię gry-zę, zno-ſzę.*

3. Wyłącz kończące ſię na, *wſzy,* gdzie, *w.* dla uczciwości do poprzedzaiącey ſylaby odkładane bywa. n. p. *uczciw ſzy zw edziw-ſzy.*

4. *ść, śń, sz.* do naſtępuiącey ſylaby należą. n. p. *go-ście, ma-ſzty, ro-ście.* Wyłącz: *ſzczęś-cie, poſz czę,* i inne tym podobne, dla wſpomnioney wyżey przyczyny. 5.

5. Kończące się na *wſki*, zawſze, *w*, należy do poprzedzaiącey ſylaby. n. p. żydow-ſki, *&c.*

6. Kończące się na *cki*, *ſki*, zawſze *c*, *s*, należą do oſtatniey ſylaby. n. p. Witeb-ſki, Miń-ſki.

7. Uważay nakoniec znaczenie, i sam ſpoſob mówienia w tym znaczeniu. n. p. *dzier-żę*, i. *dzie-rzę*, *ſkar-żę*, i. *ſka-rzę*. *mie-żę*. i. *mie-rzę*. *od-ziewam*, i, *odzie-wam*; ale w inſzym znaczeniu.

IV. *O Interpunkcyi.*

Komma, (,) 1 piſze ſię przed tym ſłowem: *ktòry*, *ktòrego*, &c. n. p. *Zły to ptak*, *ktòry gniazdo swoie ſzpeci*. 2. po tych ſłowach, i tym podobnych: *a do tego*, *ktemu*, *przy tym*. 3. Kiedy wiele ſłów w iednym ſpadku, lub ſposobie kładzie ſię. n. p. *Czoło*, *twarz*, *oczy częſtokroć zawodzą*. Także: *Nie dopuſzczę*, *nie zcierpię*, *nie zniosę*. Gdy jednak ſłowa nie bardzo ſię różnią od ſiebie, częſto ſię komma opuſzcza. n. p. *Wielcy i zacni ludzie*. 4. Czasem ſię komma kładzie dla lepſzego zrozumienia. n. p. *Surowe uſtawy od oſtrey ſtarożytności uknowane*, *łagodnieyſze oſłodziły wieki.*

Srzòdznacze, abo *Media nota* (;) kładzie ſię po każdey znacznieyſzey peryodu części, abo *membrum*, nim przydzie do połowy peryodu.

Dwa punkta (:) w poł peryodu.

Punkt (.) na końcu peryodu, gdy ſię ſens należycie zakończył. n. p. *Gdyby*, *jak jeſt zuchwały C. Werres*, *tak był oſtròżny w wykonaniu swych bezbożnych zamyſłow* (;) *podobnoby mògł kiedy z niemi ſię przed nami utaić* (:) *ale to jeſzcze bardzo ſię dobrze ſtało* (;) *że z nieſłychanym jego zuchwalſtwem oſobliwſzy złączył ſię nierozum* (.)

Znak zboczenia, abo *Nota parentheſis* w tedy

ſię

ſię daie, gdy ſię ſens jaki cale inny między drugim senſem kładzie; i zamyka ſię dwiema takiemi laſeczkami) (||abo też () n. p. *Ja żadney okoliczności nie zaniedbywam (bo też ani należy) nie tylko ciebie chwalić, ale też i pod niebo wynoſić.*

Czasem ſię kommami tylko rozłącza, zwłaſzcza kiedy nie bardzo są ſensa od ſiebie dalekie. n. p. *Przydaię też i to, co ſię tobie muſi podobać, iż ja ſam z twojey ku niemu przychylności wielkie czuję ukontentowanie.*

Także, gdy iedno, lub dwa ſłowa między drugim ſensem kładą ſię. n. p. Gniéw, mówi Seneka, ieſt ze wſzytkich namiętności naygorſzy.

Znak pytania (?) gdy abo o co ſię pytamy; n. p. *gdzie byłeś?* abo gniew nakſztałt pytania wyrażamy. n. p, *I pókiż tego będzie? długoż będę cierpiał?*

Znak podnieſienia głosu (!) gdy narzekamy na co. n. p. *O czasy! o obyczaie!* lub dziwuiemy ſię: O wielki ieſt dom Boży!

V. *O nakłanianiu ſię ſłów Polſkich.*

1. *Subſtantiva* kończące ſię na *ca, ja, la, ſza*, w których ſpadkach kończą ſię na *i*, lub *y*, w tych dobrze ſię też kończą na, *e*. n p. Proca, *procy*, abo *proce*, z procy abo z *proce* *Tak*: Zbroia, ſzyia, praca, wola, chwila, duſza, *&c.*

2. *Subſtantiva* kończące ſię na, *a*. maią *accuſativum* na *ę*. n. p. *czapkę, Senekę.* &c. Wyłącz kończące ſię na *ca, la, ja za*, z których iedne maią na *ą*, drugie na *ę*. n. p. *pracą, płacą, racę teſknicę, wolą, rolą, niedzielę. chwilę, falę; rękoymią, nadzieję; pieczą, łzę, duſzę.* Kończące ſię na *nia, ya*, teraz poſpolicie maią *accuſativum* na ą. n. p. *Lutnią, ſuknią, wonią; hiſtoryą, koronacyą, rekreacyą.*

tak-

Także i te, ktdre się kończą, na, *ni. Panią, Łanią.*

U starych Polaków bądź *substantiva*, bądź *adiectiva*, kończące się na *a*, ieśli nad, *á* miały accent, zamieniały *á*, na *ę in accusativo;* ieśli zaś niemiały accentu nad *a* in *nominativo*, tedy in accusativo zamieniały *a* na *ą*. Jeśli kto zatym będzie miał wątpliwość w tey mierze niech się radzi dykcyonarza Xa Knapskiego. Znaydzie-li *in nominativo* literę ostatnią *a* nie notowaną akcentem, niech onę *in accusativo* zamienia na *ą*; ieśli zaś naydzie *á* notowane, niech ie zamieni na *ę*.

3. *Adiectiva* kończące się na *a*, maią *accusativum* na, *ą*, *Polską, uczoną, nową, &c.* Wyłącz: *moię, twoię, swoię, naszę, waszę, tę, onę, jednę, samę, wszystkę.*

4. Nazwiska płci męskiey, i urzędy ich dwoiako maią *nominativum pluralem*; podług których też *adjectiva* rozmaicie się kładą. n. p. *Pobożni Konstantynowie*, obo, *pożne Konstantyny. Sławni Krolowie*, abo, *stawne Króle, &c.*

5. Niektóre nazwiska narodowe troiako dobrze się kładą, a inne i więcey. *Duńczykowie, Duńczycy, Duńczyki. Hollendrowie, Hollendrzy, Hollendry. Szwedowie, Szwedzi, Szwedy. Anglikowie, Angielczykowie, Anglicy, Angliki.* &c.

6. *Adjectiva* z temi substantywami: *Księża, bracia, szlachta*, dwojako się kładą, n. p. miła *Księża, miłey Księży &c.* abo *mili Księża, miłym Księżom.* &c, Także: *to Księże, i, ten Książe ten dziecina*, i *ta dziecina*. Bo Polacy w tych słowach nie na znaczenie tylko, ale czasem na ostatnią sylabę patrzą.

7. *Adjectiva* inaczey się kładą z osobami lub nazwiskami męskiemi, a inaczey z żeńskiemi, także które nie znaczą osoby ludzkiey. n. p. *Ludzie dobrzy; niewiasty* zaś *dobre, konie młode, dęby mocne.*

8. *Psy głodne, i psi głodni. Wilki złe,* i, *wilcy źli. Kruki czarne,* i, *krucy czarni. Ptacy powietrze,* i, *ptacy powietrzni,* i tym podobne, wszelako dobrze się mówią.

9. A co mówiemy o adiektywach, toż rozumieć o werbach. n. p. *Ludzie, psi, wilcy byli: niewiasty, psy, wilki były.*

10, Te słowa dwoiako się także mówią: *Oczy,* abo, *oka. Uszy, ucha. Nogami, nogoma.* Rękami, rękoma. Uszami, uszyma. We dwie cegły, cegle. Na obie strony, stronie. *Kłopotu. Razu, pokoju, rogu,* abo, *kłopota, raza* &c. *Ku zachodowi, wschodowi, południowi.* abo, *ku zachodu* &c. *Dwuch zaięców, niedźwiedziow, łosiow,* abo zaięcy, &c. *W psach, koniach, oknach,* abo, *w psiech, koniach,* &c. Pierwszy iednak sposob mówienia iest zwyczaynieyszy

VI. *O Konstrukcyi słów Polskich*

1. Są jedne słowa, które w tymże znaczeniu z różnemi kładą się spadkami. A takie są.

Apetyt mam *na co,* abo, *do czego.* Chwytam się *za co, czego.* Dozor mam *nad czym, czego.* Dochować kogo *śmierci, do śmierci.* Gniewam się *za co, o co.* (*tak:* biię potępiam) Gram *w karty, karty.* Gram *o pieniądze, w pieniądze.* Nalegam *na kogo,* abo, *komu.* Nie spuszczam *kogo z oka, z kogo oka.* Obowiązuie kogo *pod sumnieniem, sumnieniem.* Obwieszczam *komu co, kogo czym.* Odbyt *czego, na co.* Odsądzam *od urzędu, urzędu.* Pełnię *do kogo, komu.* Pilny *w czym,* abo *czego.* Płaczę *po zmarłym, zmarłego,* Płużą tu *ryby, płuży* tu *rybom.* Poległ *od nieprzyjacielskiey ręki, nieprzyjacielską ręką.* Pozwać *do sądu, na sąd, przed sąd.* Przełożony *nad bractwem, bractwu.* Przywykam *do czego, czemu, kczemu.* Rozmiłować się *w kim,*

kogo

kogo. Rzec *do czego, na co.* Służy to *do czego, ku czemu.* Słyszałem *temi uszami, na te uszy.* (*tak,* widziałem) użalić się *nad do ą czyią, doli.* Wylecieć *w gòrę, gurę.* Wysilić się *na co, w co.*

Tu należą: *W zimie, w lecie, abo zimie, lecie. Przez dwa lata, przez dwie lecie,* abo *dwa lata, dwie lecie.*

2. Drugie są słowa, ktòre także rożnie się kładą, ale w inszym znaczeniu. Takie są:

Błogosławię *komu* (życzę dobrze) *kogo,* (szczęśliwym zowię.) Dowodzę *kogo gdzie* (do prowadzam) *czego komu* (probuię) *czego na k go* (przekonywam)

Namówić *kogo* (nakłonić) *komu* (nałaiać.)

Odnoszę *komu* (oddaię) *do kogo* (oznaymuię)

Ozywam się *komu* (wołaiącemu) *do kogo* , (świadczę się kim)

Pomagam *komu* (pomoc daię) *za kim* (jestem z strony czyiey)

Smieię się *komu* (uśmiecham się) *z kogo* (szydzę)

Woiować *z kim* (woynę wieść) *kogo* (zwyciężać.) *&c. &c.*

VII. *O wymawianiu słów Polskich.*

Wszystkie słowa Polskie długo się wymawiaią. Wyłącz jednak te słowa: *Chrześcian,* i *oby cię zabito,* gdy się z gniewem mówi. Także słowa od Łacinikow wzięte: *apelacya, bestya, elekcya, ewikcya, familia, fant zya, informacya, konstytucya, konstellacya, krescncya, linia, parafia &c.* od Grekow: *Chiragra, kronika Podagra, scyatyka* , *&c.* od Hebrayczykow: *Salomon, Daniel, Samuel, Jeruzalem,* abo *Jerozolima. &c.* Ktòre wszystkie pospolicie się krótko mówią.

Te jednak: *kapituła, Infuła,* wszelako mówią,

VIII

VIII. *O niektórych Przedsłowiach, abo Prepozycyach w złączeniu z innemi słowy.*

1. (*Nad.*) Gdy się to przedsłowie kładzie przed temi literami: *c, g, s, w,* dobrze się, *d,* opuścić może. n. p. *Nadchudł,* abo, *nachudł.* Nadgradzam, Nadgrobek,nadgryść,*nadgniły, Nadskakuię, Nadwątlony, Nadpsował &c.* abo też: *nagradzam, nagrobek, nagryść* &c.

2. (*Pod.*) Gdy się kładzie przed, *s;* także się *d* opuścić może, ale w tych tylko słowach: *Podstrzał, podstrzegam, podstrzegacz, podsłuch, podskakuię, podszczuwam;* abo: *postrzał, postrzegam,* &c.

3. (*Ros, Roz.*) Przed literą, *p,* zawsze się pisze, *ros.* n. p. *rospalam, rospycham.* &c. Przed innemi zaś, *roz.* n. p. *rozbiegać się, rozchodzić się, rozdmuchać. &c.*

Wyłącz jednak: *Rościągam, Roskazuię,* i od nich pochodzące.

Przed *sm, sw, sy, st,* często się *z* opuszcza. n. p. *Rozśmieszyć,* i *rośmieszyć. Rozświecić,* i, *rświecić. Rozsypać,* i. *rosypać. Rozstać się,* i, *rostać się. &c.*

4. (z, s.) Przed literami *c, k, p. t.* lepiey się pisze na początku *s,* niż *z.* n. p. *schodzić, skończyć, spycham, strącam,* niż, *zchodzić.* &c.

Przed innemi zaś zawsze, *z.* n. p. *zburzyć, ziuszyć, zniżyć &c.*

5. (*ob*) *Obmierżam, obmowa, obtaczam, obcinam, obwiniam, obwiewam,* abo też: *omierżam, omowa, &c.*

IX. *O słowach obfituiących.*

Przez słowa obfituiące rozumiem te, które w tymże znaczeniu, mało się co odmieniaią. takie są.

1. Te słowa: *skura, struna, pioruny, tłumacz, grunta, munsztuk*, i inne tym podobne, u Poetow często piszą się, i wymawiaią przez *o*, abo *ó*. *Skòra, strona, pioròny.* &c.

2. Wiele jest słów poczynaiących się od, *sz.* które dobrze się piszą i mówią przez, *ś*; takie są: *sklańka, śkło, sierść, abo sierć, śłub, śpieg, ślachestwo, śli, śnicerz &c.* zamiast *szklanka, szkło*, &c.

3. *Próżen, pełen, mocen, pilen, winien.* zamiast: *próżny, pełny.* &c.

4. Nakoniec te słowa: *Bąbel*, abo *bębel. Banit, bandyt. Brama, broma, brona. Barzo, bardzo. Biegę, bieżę, biegnę. Cadzę, cedzę! choć, chocia, chociay, chociaż, Ciesnica, ciasnina. Cmentarz; cmyntarz. Ciołak, ciołek, ciełak. Czele, czoło. Czechrzę, czochrzę. Dłabię, dławię. Drewniany, drzewiany. Drętwieię, trętwieię. Drzeń, zdrzeń. Gałąź, gałęż. Glegocę, klekocę, glekocę. Gnieździe, gniaździe. Gont, gonta. Jadło, jedło. Jazda, jezda. Kopam, kopię. Koziorożec, kozorożec. Lada, leda. Łamię, łomię. Litość, lutość. Lsnący się, lśnący się. Melon, malon. Miedzy, między. Mielę, mélę. Mełty, mielony. Mieysce, miesce.* (tak: podeście, odeście) *Mularz murarz.* Na doręczu, na dorędziu. Niemowlątko, niemowiątko, niemowiętko. *Nienawisny, nienawistny.* (tak: nie obiętny) *Ociec, oyciec. Odezwać się, ozwać się. Odrzeżek, obrzezek. Odsednić, osadnić. Ogrywam, ograwam. Olcha, olsza. Olchowy, olszowy. Opactwo, opacstwo, opatstwo. Oszczędzam, oszcządzam. Paczyna, peczyna. Pąd, pęd. Pagurki, wzgórki. Pielę, pelę. Pęzel, pędzel. Pfa, pfe. Pilść, pilśń. Piołun, piołyn. Głaz,* (ten) *głaza*, (ta) *Pląsacz, plęsacz. Pląsy, pięsy. Po niewieściu, po niewieysku. Poprzecz, poprzek. Posiadam, osiadam. Poczta, poszta. Powieka, powieki.*

Poziemki, poziomki. Przedaż, przeday. przedażny Przedayny. Przedmowa, przemowa. Przeklęſtwo przeklęſtwo. Rosnę, roſtę. Sadze, (te) *ſadza* (ta) *Skrzydlaſty, ſkrzydlaty. Smucę ſię, ſmęcę ſię* (tak ſmętek, ſmę-tny) *Snycerz śnicerz, ſznycerz. Sprzęgam, ſprzągam, Srzoniſty, śrzenieſty. Swora, sfora, zwora. Swywolny, ſwowolny. Sznypka, ſznupka. Szczepy, ſzczepie. Talar, taler. Tannośċ, toniośċ. Trzmiel, przmiel. Tułowity, tyłowity. Tupam. tępam. Trafunek, trefunek, traf. Uczeſtnik, uczeſnik. Wedle, wedła. Weścię, weſzcie. Wieczernik, wieczernik. Wieczorny, wieczerny. Wdziewam, wzdziewam. Wnętrzę, wnątrzę. Wnuczka, wnuka. W oka mgnieniu, w ocem gnieniu. Wſtydzę ſię, wſtydam ſię. Wſzyſtek wſzytek, Wynalazca, wynalezca. Wynurzam, wynarzam. Zachodni, zachodny. Z tey ſtrony z tę ſtronę. Ziomek, ziemek. Zwadzca, zwadca.* &c.

X. *O ſłowach Przedłużonych.*

1. Z początku: takie ſą: *Oſkrzele, Pokazały, Popona. Potucha, Powoz. Zagaśnie, Zakąt, Zamrok, Zopytaċ &c.* zamiaſt: *ſkrzele, okazały, &c.*

2. We ſrzodku n. p. *Kolika, Ławica. Niobaczny, Srzodoziemny, Pòłek, Trunna, Wiilia, Zaguba, &c.* zamiaſt: *Kolka ława, niebaczny. &c.*

3. Na końcu: n. p. *Jdący widziałem* &c. Także te: *Synieċ, syrzec, dzbaniec, kawalec,* &c. Także: *Pòdzi, weźmi, Owen, tamòy, heydyż, cudo &c.* zamiaſt, *pòdź, ow, tam, hey, cud.*

Przeſtroga. Wiedzieċ jednak potrzeba, że te ſłowa barziey w wierſzach uchodzą, niż w wolney mowie.

XI. *O ſłowach ſkròconych.*

1. Z początku takie są: *By, cęgi czeſny, kinienie*

nie, marsk, mrokiem, mylny, nęta, ostawiam, pachspani ly, ście, wrot, zban, żeństwo, ż zały &c. zamiast: *Oby, obcęgi, doczeńny, &c.*

2. We śrzodku: Ano, *a ono.* Córa, czworletni, dżdżem, haydów, Jeomość, Księcy, Łokty, *łokciami.* Me, twe, swe, mościwy, *miłościwy.* Nabiegałciem się, nieścigły, nieurodny, *nieurodzayny.* Oznał się, pada, po diasku, *po diabelsku.* Poczkay, połnie, południe, *południe.* Pszenica, Rzkę, *rzekę.* Rzkomo, *rzekomo.* Sklenica, tółw, *tułow.* Ulnął, *ulgnął.* Wszytek, zawdy, zięty &c. Także te: *jadszy szedszy* &c. zamiast, jadłszy, *&c.* Także *Oczmi, końmi, wołmi &c zamiast, oczami, koniami, wołami,*

3. Na końcu n. p. *Dan, wzięt, pogrzebion &c.* zamiast. *Dany, wzięty* &c. *Mądr, młód, głuch, chciw, myśliw, Piotrow, Faunow,* za. *mądry, młody* &c. *Miłuiem, szanuiem, boim się &c.* zamiast. *Miłujemy* &c. *Bylim, czynilim, słyszelim &c.* zamiast, *byliśmy* &c. *Przemog, pomog, ziad, przyszed &c* za, *przemógł, przyszedł* &c. Nakoniec te słowa: *Ali, alić,* aliści. *Chocia, Cieśń, Czem. Da my,* daremny. *Dwoy,* dwojaki. *Kłam,* kłamstwo. *Myśliw,* myśliwiec. *Natręt,* natrętnik. *Ni,* niby. *Obu, Ogrom, Oń, zań, poń, nań. Ot, Pierw, Płat,* płata. *Pobyt,* pobycie. *Postęp, Pożog,* pożoga, (tak. gont, płaz, toń, sarn) *Prze,* przez. *Słusz,* słuszność. *Spad,* spadek. *Traf,* trafunek. &c.

XII. *O Nazwiskach osob, i ludzi kraiowych.*

Andrzey. i Jędrzey. Antoś, i Antek. Benedykt i Bieniasz. Bonawentura. i Dobrogost. Bernard, i Bernat. Hieronim, i Jarosz. Jgnacy, i Zegota. Karol, i Karzeł. Kunegunda, i Kinga. Leon, i Lew. &c.

Od Kraiu. Arab, Arabczyk, Arabin. Jnflantczyk, Jnflant. Mofkal, Mofkwicin, Roffya, Rofieia. Roffyifki, Rofieyfki. Rufin, Rufniak, Rufak. Sląfk, Sląfko. Slązak, Slęzak. Krakowczyk, Krakowianin. Krakowiak. &c.

Przeftroga. Z tych flów niektóre już nie fą w używaniu, chyba u Poetów.

Co fię tycze Łacińfkich i Greckich nazwifk Ofob i miaft: rożni różnie pifzą; a nawet ci fami nieiednoftaynie. n. p. *Horatius*, Horaciufz, Horacy. *Scipio*, fcypio, fcypion. *Karthago*, Kartago, Kartag, Kartaina. *Cupido*, Kupido, kupid, kupidin. *Tarquinius* Tarkwiniufz. Tarkwin. *Socrates*, Sokrates, Sokrat.

Cefar, kiedy nazwifko, to *Cezar*. A kiedy godność, to, *Cefarz*.

Jnni nic nie odmieniaiąc, zachowuią nawet fpadki tego języka, ktorego jeft flowo. n. p. *Mufœ* rzekły, *Ganimeden* porwano, *Phebus* świetny, *Horatius* powiada, *Socrates* filozof &c. Ja zoftawiwfzy w tym guft każdego, wolę naśladować tych, którzy gdzie mogą, fkładnie na Polfki język zwyczaiem innych flów nakłaniają. Ci, ktorzy inaczey czynią, naśladuią w tym Łacińnikow, którzy Greckie flowa czasem po Grecku kładą. n. p. *Matheseos*, *Mufices*, *Phifices*. &c. zamiaft, *Mathefis*, *Muficæ*. &c. Wfzakże jako nie wfzyftkie Greckie flowa w Łacińfkim języku dobrze fię wfzelako kładą: tak podobnym fpofobem nie wfzytkie Łacińfkie i Greckie w Polfkim. Ucho i fpofob pifania, ile teraźnieyfzego wieku autorow, w tym niech będzie przewodnikiem.

XIII. *O flowach nowych.*

Nowość flów, ile w języku żyiącym, nie ma bydź ganiona, aby tylko flowa nie były naganne.

Skąpość wyrazów, gładkość, naturalność, i nowość rzeczy daią pochop do wynaydowania onych. Każde nowe ſłowo powinno dobrze rzecz wyrażać, na dawnych ſię ſłowach fundować, bydź gładkie, nie zbyt długie, i łacne do domyślenia ſię, jakie są: *Bezkrólewie, czynność, bezſtronność, udaremniony*, &c.

XIV. *O ſłowach ze dwu złożonych.*

Wiele jeſt ſłów z dwu złożonych, których większa część raczey w wiązaney, niż wolney mowie jeſt w używaniu. Takie są: *Blaſkorodne* zbroie. *Dwoymorſki* Korynt. (między dwóma morzami) *Dziworodny* (czarnokſięſki) *Gałęziorogie* Sarny, jelenie &c. *Gwiazdolity* trakt. (niebo) *Gwiazdoſiężna* góra, *Jasnozłoty* okrąg (ſłońce) *Iſkrodmy* cerber. (ogniem tchnący) *Kozionogi, Kozioſtopy* Satyr. *Krętopłomienne* bełty. (pioruny) *Krwawożyrca* wilk. *Kudłogady* poczet (jędze maiące w warkocz węże w plecione; bierze ſię za złych ludzi) *Liſtorodne* drzewo. *Lotnobitny* piorun. *Morzowładny* Neptun, abo wiatr. *Nieradowiſt* (którego nie radzi widzą) *Nosoſtrzały* Kupid, iż go z ſtrzałami maluią. *Ogniogore* groty (pioruny) *Ogonooki* paw. *Ogniomiot*, (ogniem tchnący) *Parchotręty* kozieł. *Płaczoboyny* krokodyl, iż iadem łez ſwoich zabiia. *Płaczorode* jędze. *Prawdołówca*, który ſubtelnie we wſzyſtkich prawdy dochodzi. *Prędkonogi Pſtroogony* dzięcioł. *Różnobarwy. różnokraſy* kwiat. *Skibokrayny* pług. *Smiercionoſze* groty. *Smutnowrogie* ſowy. *Stogłowy* cerber. *Szczepiowiar*, który wiarę S. wſzczepił. *Szerokoliſtny. Tróymiąſzſzy* (o trzech głowach) *Troywieki* Neſtor. *Troyrodna* chimera, iż miała w ſobie puł konia puł niedźwiedzia, puł człowieka. *Tyſiącznobarwy Wiatropłodny*

miech kowalſki. *Wiekokorzenne* drzewo *Wiekorodny. Wieleroki* (na wiele lat trwaiący) *Winogard, winomiot* (co wina nie piie) *Wodoſzumny* ſtrumyk. *Wſzytkotwory przemyſł. Wſzyſtkozrze* ſłońce, *Wſzyſtkożywny* duch (o Bogu) *Zbóycokryty* las, (gdzie ſię zbôycy kryią) *Złotorodna* gòra, &c.

XV. *O Słowach pochodzących.*

Nie maſz prawie żadnego ſłowa, od ktŏregoby, wiele innych ſłów nie pochodziło, już w różnych częściach mowy, iuż w teyże ſamey, jako to z kilku przykładów pokaże ſię. n. p.

Błoto: *błociany, błociſty, błotny, błocę.*

Loch: *Lochowanie, lochowatość, lochowaty*) [*lochowany, lochuię lochowato*

Lipkość: *lipki, lepiſty, lipnę, lipnieie ſię.*

Liſt: *liściowy, liściany, liściſty* (*liścia pełny*)

Marmur; *marmurowanie, marmurownik, marmurowy, marmurowaty, marmurowany, marmuruię.*

Miara: *mierzę, miernik, mierniczy, mierny, mierniczki, mierność, miernicze, miernicżne.*

Widziſz, jak wiele ſłów w rŏżnym znaczeniu od jednego pochodzi. Nie od każdego jednak ſłowa wſzyſtkie formować ſię mogą. Nikt bowiem nie mówi: *Oknuię, kręguię* &c. a w tedy okryślenia ſłowy użyć potrzeba. n. p. *wſtawiam, robię okno, Piſzę, oprawiam kſięgi.* &c.

XVI. *Słowa niektŏrym tylko rzeczom ſłużące.*

Bocian noſem *glegoce glekoce.* Bąki *bąkaią.* W brzuchu *kruczy, kluka, warczy.* Chrząſzcz *brzmi.* Działa wielkie *huczą, wiją.* Dziecie *kwili, kwili ſię* Dzwon ſtłuczony, abo garnec *ſzczęka, głucho brzmi.* Flaſzka *gluka, bełgoce.* Garnek (wrzący) abo w garku *glegoce, glekoce.* Gęś *gęga, krera*

Go-

Gołąb *grucha, bębni*. Kaczka *kwaka*, Kiernoz *krzeka*. Kokoſz *kwoka, gdacze krzekocze wabi* (gdy kurczęta wodzi) Koń *rże, poryża*. Kur *poie, pieie*. Niedzwiedź *mruczy, mamrzy*. Owca, kozieł, ciele *beczy, beka*. Pſzczoła, *bączy, bąka, brzęczy*. Pies *warczy, ſzczeka* (gdy zły) *ſkoli, ſkuli, ſkomli* (gdy ſię łaſi) *ſkowyczy* (gdy go uderzą) *wyie* (gdy smutny) Ptak *kwili*. Ptaſtwo małe *świerzgoce, śpiewa, gwarzy*. Ryba *beble, pluſka ogonem*. Sowa, pubacz *huczy*. Swierſzcz *ćwierka, świerzgoce, świerkoce*. Wiatr *świſta, świſzczy, dmucha, dmie, ſzumi, wieie*. Woda *burczy, ſzum*. Wrona, kruk *kracze, kraka*. Zaby *dukaią, ſkrzeczą, rzegocą*. Zaiąc *kwili*. Zelazo roſpalone w wodzie *ſapa, parſka, ſkwirczy*. Zórawie *kreraią*. Zaiąkliwy *momoce, bełkoce*.

Przyday i te: Broni *ſzczęk*, Miedzi *brzęk*. Trąby *dzwięk*, *wrzaſkliwy odgłos*. Koni *tęt, tępt, tętęt, tup*. Owiec *bek, bęk, beczenie*. Ptaſząt *piſk, gwar*. Zórawi *kreranie*. &c.

Także te: Niewiaſta *żległa, porodziła, powiła*. Owca, kotka, niedzwiedzica, zaięczyca *kotna, okociła ſię*. Suka, wilczyca *ſzczenna, oſzczeniła ſię*. Krowa, łoſzyca *cielna, ocieliła ſię*. &c.

XVII. *O ſłowach różne znaczenia maiących*.

1. Niektóre Subſtantywa Polſkie wyrażaią i działanie, i ſamo dzieło. n. p. *Budowanie, czytanie, picie, powicie, śpiewanie*. &c.

2. Niektóre Adjektywa znaczą i *actionem*, i *paſſionem*. n. p, Chwalny, dobyty, łakomy, łowny, mówny, namówny, płaczliwy.

3. Barzo wiele jeſt ſłów metaforycznych, abo nie właściwie znaczących. n. p. *Partacz*, właściwie, *ſtarych rzeczy poprawiacz:* niewł: zaś, *niedoſkonały, w czymkolwiek*. Takie są: *Barſzczyk*, któ-

ry

ry ani śmierdzi, ani pachnie. *Borguię*, *za* pobłażam. *Cma*. (ciemność) *za* mnóstwo. *Język za* obmowa. *Kipi się* lud z miasta. *Klekotka*, *za* świegotliwy. *Łacina*, *za* strofowanie. *Pęcherz* o małym a złym *Pierzę kiiem*. *Podkop*, *za* zdrada. *Przesypuię*, *za* drogo płacę. *Przyświecam komu*, *za* podszczuwam. *Skubię się*, *za* leniwo się ubieram. *Wątrobka*, *za* gniew. *Wylatam*, *za* chełpię się. *&c. &c.*

4. Nakoniec te słowa. (ba i[z]abiłem.

Ba, 1. zaiste n. p. *ba nie tak jest*. 2. nawet, też. np.

Baczność 1. ostróżność. 2. rozum. 3. wzgląd.

Błona. 1. w ciele, przy mozgu, przy sadle[j] &c. 2. okno.

Bosak. 1. bosy. 2. hak do rozrywania.

Brama. 1. galon. 2. do miasta &c.

Bursak. 1. Muzyk. 2. wspólmieszkaniec.

Chłop. 1. kmieć. 2. chwaląc n. p. *grzeczny chłop*. 3. dodaiąc dla wybitności n. p. *oszalał chłop*.

Chroszczę. 1. Chrobotam jedząc. 2. chrostem płotę.

Cieciorka. 1. ptak 2. groch Włoski.

Cug. 1. Koni. 2. w biegu. n. p. *jednym cugiem*, *abo ciągiem*. 3. cug wody, t. i. kanał, abo prowadzenie.

Cynek. 1. figura taka bywa na kostkach. n. p. *w cynek co rozsadzić*. 2. piszczałka podobna do kornetu.

Dobrze. 1. ledwie. n. p. *dobrzem żyw na to*. 2. długo. n. p. *dobrze w noc*. 3. bardzo. n. p. *dobrze podpiły*. 4. drogo, *dobrze przedać* 5. tanio *dobrze kupić*.

Drewnia, abo *Derewnia*. 1: drewnik, gdzie drwa składaią, abo rąbią, 2. drewnianka, t. i. budynek drewniany.

Dukam. 1. trąbię w róg. 2. tóż samo powtarzam z uprzykrzeniem. *Da-*

Duży. 1. wielki 2. silny.
Dworstwo. 1. Obyczayność 2. żart. 3. nieszczerość.
Gamrat. 1. fryerz, zalotnik. 2. towarzysz.
Gąsior. 1. ptak. 2. kuna żelazna, więzienie. 3. dachówka szeroka wiechowa, łuby na chałupach.
Głąb. 1. głębia, głębokośc. 2. łodyga.
Głodzę. 1. głodam. 2. głodnym czynię.
Godło. 1. hasło, znak zmowy. 2. wróżka.
Granat. 1. Kostur 2. sukno granatowe. 3. drzewa rodzay.
Grobowiec. 1. co groby odziera. 2. nagrobek.
Grzęda. 1. lecha. 2. żerdź do wieszania czego, do siedzenia kurom.
Hałas 1. zgiełk. 2. płaszcz, abo epomida.
Kacerz 1. heretyk. 2. koń zuchwały.
Kaduk. 1. Wielka choroba 2. maiętność opuściała. 3. prawo kaduczne n. p. *kadukiem dostał.*]
Kałdun 1. Brzuch. 2. brzuchaty, obżarty.
Karbunkuł. 1. kamień drogi, 2. wrzód ognisty.
Kierat. 1, winda, ktorą co z dołu wyciągaią. 2. więzienie, w ktorym więźniowie co robią.
Kobyłka. 1. Klaczka. 2. robak czworoskrzydlasty z białą głowką, 3. upetlič. 4. węzeł do rozwiązania łacny.
Konam. 1. Umieram. 2. kończę.
Konwirsz 1. nawrocony do wiary. 2. laik zakonny,
Kopię. 1. (Kopiecz,) Kopam. 2. w kopy składam. (*Kopisz, kopi*)
Kręgi 1. kark. 2. zatoki wężowe, powrozowe, *&c.*
Krtaniey. 1. Obrączki chrząstkowe, jakie są w gardle. 2. dziura głosowa w piszczałkach.
Kunszt 1. rzemiesło 2. żart, igrzysko.
Leguię 1. zapisuię co komu. 2. często legam.
Łoże. 1. łożko 2. u cieśli, stolarzow, dziura] do spoienia drzewa. 3. tok, rów, ktorym płynie rze-

rzeka 4. łoże biegunów u taczek, u kół młyńſkich. &c.

Met dać komu. 1. zaprzećkogo graiąc warcaby. 2. wycięczyć, zubożyć. 3. przyprzeć do ciasnego kąta, t. i. zadać komu trudność.

Modła. 1. modlenie ſię. 2: perpendykuł u mularzow, &c.

Nawodny. 1, wodą otoczony. 2. przebywaiący na wodzie: n. p. *nawodne ptaſtwo. t. i.* gęſie, &c.

Nowak. 1. nowotny, niedawny. 2. nowych rzeczy wynalezca.

Obiata. 1 ofiara. 2. obiecanie, ślub.

Oklektany 1. Poſpolity, wſzyſtkim wiadomy. 2. przyzwyczaiony do niewygòd, do &c.

Ogrom. 1. (na ſłyſzenie grzmot, okrzyk. 2. (na poyrzenie) ogromność.

Panna. 1, dziewka. 2. pęto na ręce i nogi.

Państwo. 1. prawo na jaką rzecz. 2. Królestwo, maiętność jakiego pana. 3. Pan, i Pani, n. p. *jeſt państwo doma?*

Parſkam. 1. żelazo roſpalone 2. kicham. 3. śmiechem.

Pełnię. 1. czynię roſkaz. 2. piię do kogo. n. p. *pełnię do ciebie.*

Pełznę. 1. czołgam ſię. 2. blakuię. n. p. opełzła ſuknia.

Piſzczele. 1. piſzczałki. 2. kości długie u nóg człowieka.

Pluſk. 1. ogon rybi. 2. pluſkanie. 3. niepogoda.

Potoczny. 1. Co ſię łacno toczy. 2. zwyczayny poſpolity.

Przekabacić kogo. 1. uiąć sobie, 2. przewyżſzyć, wygurować.

Przezroczyſty. 1. przeyrzyſty. 2. przez rok| rodzący.

Przypadam. 1. przybywam z prędka. 2. przyzwalam.

Pta-

Ptaſznik. 1. co łowi, lub dogląda. 2. mieysce dla ptaków. 3. kſięga o ptakach.

Rum. 1. gruz rozwalin. 2. roſpychanie. n. p. *rum czynię.*

Ryza. 1. groza, kluba. n. p. *wziąć w ryzę.* 2. rowek u ſzynwagi. 3. ryza papieru. t. i. 12. libr. 4. apparat Kuſki.

Siewka. 1. ptak. 2. gra taka kałkułów.

Skała 1. Opoka z drobnych kamyczkow złożona. 2. rysa, roſpadlina.

Slak, abo *ſzlak.* 1. ślad, gościniec. 2. paraliż. 3. ſidło na ptaki. 4. u poſtawów ſukna.

Spiża. 1. kruſzec taki. 2. co w ſpiżarni napakowano.

Stadnik. 1. Ogier. 2. wòdz ſtada. 3. koniuch.

Strzelec. 1. o człowieku. 2. wąż taki, co ſię rzuca.

Swięcę. 1. poświęcam, obchodzę uroczyście. 2. udaię co złego za rzecz dobrą. n. p. *ſłuſzności pozorem iawne zbrodnie ſwięcę.*

Swiſzcz. 1. ſzczur duży w górach. 2. ſtrzała z ſzeleſtem lecąca, dla zabawki tylko.

Szala. 1. miſa ſzalna. 2. głupi, ſzalony.

Szabla. 1. kruſzcu. 2. przod okrętu.

Tok. 1. pór, krwotok, krwi cieczenie. 2. do kopii na koń. 3. tok żelazny w ziemię wbity dla proporca ſtawienia.

Trąd. 1. parch rodzący ſię z flegmy, lub z melancholii, o jakim trądzie jeſt mowa w Piśmie S. 2. osypanie twarzy czerwone, jaki trąd jeſt niewłaściwy. 3. co pſzczołom wodę noſi.

Wędzę. 1. ſuſzę w dymie. 2. wędą łowię.

Załoba. 1. ſuknia żałobna. 2. oſkarżenie u ſądu. 3. ſuplika.

Zarliwość. 1. gorliwość. 2. obżarſtwo.

Złotnik 1. rzemieślnik. 2. robaczek, i ryba, co ſię w nocy świecą.

jeſt

Jeſt też wiele ſłów innych, oſobliwie które znaczą niektóre rodzaie zwierząt, ptaſząt, ryb, robactw *&c.* jako to: *rybak, wilk, krolik,* &c. Znaydzieſz też nie mało pod liczbą 21.

XVIII. *O dawney Polſzczyznie.*

Przypomni tu ſobie, com powiedział w przedmowie. Przydać też tu należy arcy-mądre zdanie ſławnego ksiąg Łacińſkich Tłómacza. *Nie widzę,* (mówi ten Autor w Saluſtyuſzu ſwoim) *za cobyśmy ſię ſtarożytnych ſłów Polſkich tak barzo wypierać mieli; owſzem trzeba, abyśmy ie (wyiąwſzy owe cierpkie i nieokrzeſane, i rzadko od którego z ſtarych Polaków używane) czytaniem ſtarożytnych Kſiąg ſobie oſwoili. Bo ieżeli odrzuciwſzy, jako ſłuſzno jeſt, dzikie i przywoźne makaronizmy, ſłów nowych, natężenie Polſkie maiących niedoſtarczamy; gdyż do tego trzeba powſzechney wzięcosci: a ſtarożytnych też makaronizmami przez lat wiele zagrzebionych wſkrzeſzać nie zechcemy, muſim koniecznie zubożyć Oyczyſty język, i do tey ſzczupłości przyprowadzić, iż onym obce kſięgi, na czym narodowi naſzemu wiele zależy; doſtatecznie tłumaczyć* (ba ani co innego pisać) *nie podołamy.* Póty są jego słowa. Wſzakże, ponieważ język nie jeſt tak doſkonały, żeby ſię z czasem nic w nim odmienić lub przydać nie mogło: muſi więc bydź to koniecznie, iż póki język żyie, póty jedne ſię słowa ſtarzeią, drugie na ich mieysce naſtępuią. Takie są:

1. ſłowa dwum osobom ſłużące. (numerus dualis) n. p. *Pódźwa, pódźta.* &c. zamiaſt, *pódźmy, pódźcie.*

2. Niektóre przyſłowia (*adverbia*) kończące ſię na *e.* n. p. *braterſkie, oycowſkie, barbarzyńſkie &c.* za: *po braterſku* &c.

3.

3. Niektòre *Aphereses*, abo zkròcone z początku, jakie są: *ey, ki, ka, kie, kiego.*|zamiast: *jey, jaki*|&c.

4. Niektóre *Apocope*, abo z końca n. p. *frog, iza, dwòy* &c. za: *frogi, izali, dwojaki.*

5. Niektóre *Syncope*, abo ze śrzòdka n. p. *pòłnie, ział*, zamiast: *południe, ziadł.*

6. *Mąm, sąm, pąn, jąn* &c. zamiast: *mam*, &c.

7. *Namilszy, namędrszy.* &c. za naymilszy.|

8. *Naszy* ludzie, *naúczeńszy* mężowie &c. zamiast: *naśi, nayuczeńśi.*

9. *Głębokiem, uniżonem, mądrem.* &c za. *głębokim* &c

10. *Z Sycyliey, familiey, braciey, księżey* &c.|za: z Sycylii, *familii, braci, księży.*

11. Naostatek te słowa: *Abych*, za abym. *Chrobry*, pyszny. *Gniezdo, Gniazdo*, Gniezno. *Gi go.* *Ksiądz*, Książe. *Naiu, waiu*, nasz wasz. *Ony, ty zabawy*, za, one, te, &c. *Z tobam*, z *sobam*. z tobą, z sobą. &c.

Przestroga. Z tych słów niektòre w wierszu uyść mogą, aby tylko nie często. W mowie zaś, żadney nie masz ich używać przyczyny. Opisując jednak wieśniaka Polskiego, możeż ich śmiało użyć, stosując się do ich mowy: gdyż u prostoty tameczney pełno jest słòw takich.

XIX. *O Makaronizmach, i o mowie mieszaney.*

Makaronizmy, są to słowa nie właściwie Polskie, ale iuż z Greckiego, iuż z Łacińskiego lub innego języka wzięte. Kto chce wiedzieć, ktòre to słowa od ktòrego języka pochodzą, niech czyta *Indicem rerum insigniorum* X. Knapskiego pod tytułem: *Polonicæ dictiones á Latinis* &c. Gdzie też znaydzie, iż nie wszystkie te słowa maią bydź używane, jako rodowitym Polakom nieznajome,

zoła

zwłaszcza gdy inne są dobre Polskie słowa.

Mowa zaś mieszana, kiedy słowa Polskie z Łacińskiemi mieszane bywaią. n. p. To *ad amussim* bydź nie mogło, tylko *pro una vice*, a tak *per consequens* &c. Ten sposob mowienia, dopieroż pisania, cale iuż nie jest w modzie. Są jednak niektore okoliczności, w ktorych możemy użyć tego sposobu, naśladuiąc w tym Rzymian w swoiey mowie Greczyzny używaiących. Takie są: gdy abo nie mamy wyrazow Polskich, i choćbyśmy wyrazili, nie zrozumianoby nas: abo gdy nie chcemy, aby nas wszyscy rozumieli: abo gdy o takich rzeczach mowić przychodzi, ktorych oyczysty wyraz obraziłby uszy. Szpetne bowiem rzeczy obcym językiem wyrażone, nie tak się szpetne wydaią.

Procz tego, wiele jest słow mieszanych zwyczaynych Polakom, ktore niby w przysłowie poszły, n. p. *Per fas & nefas*, byle było u nas. *Civitas Cracovia*, kup sobie, jako i ja. *Ix pix cumvacali*, każda liszka swoy ogon chwali. *Avis* ptak, *superbia* dworak. Te i tym podobne powieści w mowieniu codziennym jakokolwiek uyść mogą, ale w mowie do słuchaczow z wielką trudnością.

XX. *O Barbaryzmach Polskich, abo słowach zepsowanych.*

Barbaryzmy Polskie, są to te słowa, ktorych dobrze piszący po Polsku nigdy ani nżywaią, ani używali, i owszem im cale są niewiadome. Popełniaią się zaś:

1. Odmianą słowa czy to przydaiąc, czy uymuiąc, czy nakoniec zamieniaiąc litery abo syllaby.

Złe.	Dobrze.
Balwierz -	Barwierz.
Berdysz -	Bardysz.
Chitry -	Chytry
Często -	Czeituię.
Dwunasty -	Dwanasty.
Hałastra -	Chałastra.
Hibki - -	Gibki.
Hruby - -	Gruby.
Hreczany -	Gryczany
Jagła - -	Jagły.
Kafla -	Kachel, *ten.*
Kalwakata -	Kawalkata.
Kocioł - -	Kocieł.
Kozioł - -	Kozieł.
Komar - -	Komor.
Kożdy, kużdy -	Każdy.
Królewicz -	Królewic.
Kwokcze -	Kwokta.
Makszta - -	Maszt.
Matam - -	Motam
Ob co - -	O co.
Osim. - - -	Ośm.
Osimnasty -	Ośmnasty.
Otrębie - -	Otręby.
Paręcz -	Poręcz, *ta.*
Piawka - -	Pijawka
Pianica - -	Pijanica.
Pokocić się	Potoczyć się.
Porohi - - -	Progi.
Potasz - -	Potaż.
Poymać -	Poimać.
Rechwa - -	Refa.
Roskaraczyć. *nogi	Roskaraczyć.
Rozowy chleb,	Rozowy.

Złe	Dobrze.
Roziawiam	Rozdziewam
Rubel	Powąz, pawęza.
Rura tabaki -	Rola.
Rynsztowanie	Rusztowanie.
Rysztunek	Rynsztunek.
Sierzp - -	Sierp.
Siestrzan (podciąg)	Siestrzeniec.
Sini, siniość	Siny, sinośc
Siniawy -	Sinawy.
Smieciuszka.	Dzierlatka.
Starć, otarć	Zetrzeć, otrzeć.
Strzynadel	Trznadel, trznadl.
Sysun - -	Osesek.
Szaragi - -	Szragi.
Szeręg - - -	Szereg.
Szłapak - -	Człapak,
Szłapię - -	Człapię.
Szmaruię -	Smaruię.
Topol - -	Topola.
Warszaw	Warszawa.
Warząchew	Warzęcha.
Wielkonoc	Wielkanoc, Wielkieynocy.
Wycięczam	Wycieńczam.
Uwięczam.	Uwieńczam.
Zamsza, - -	Zamesz.
Zeniec - - -	Zeńca.
Zerstwa -	Dziarstwo.
Zwierzciadło	Zwierciadło.

2. Nie zachowaniem *Generis*, a za tym i Deklinacyi. Takie są:

Zle powieſz: *dobry karm, ten kozyr cynowy konew, drobny konop, żelazny obręcz, żużel, ptaſzy zob, podły ſpiż:* ale tak mòw, *dobra, karm,* abo ta kozyra *karmia, cynowa konew,* &c. Ztąd też zle *konwem, obręczem &c.* ale *konwią, obręczą, żużlą, &c.*

Przeciwnie zle powieſz: *zielona piec, mała ptaſzka, cynowa talerz, bogata krama, wielka roſterka.* ale tak mòw: *zielony piec, mały ptaſzek, cynowy talerz, bogaty kram, wielki roſterk.* Ztąd też zlebyś mówił: *w piecy, za piecą* &c. ale tak maſz mòwić: *w piecu za piecem.* &c.

Zle też ſię mówi: *Surowa łuczywa, wielka ſtada, gaſzona wapna.* ale tak należy: *surowe łuczywo, wielkie ſtado, gaſzone wapno.*

3. Nie zachowuiąc akcentu nad literami tak w piſaniu, jako też w mówieniu.

Zle więc powieſz: *Bog, ktory, drot, ołtarz, mowitem, Jakob, Jozef* &c. ale mòw: *Bòg, ktòry,* &c.

Zle też powieſz: *Wòdz, wóyſko, młòdſzy przewròtny łòdź,* &c. ale tak mów: *Wodz, woyſko.* &c.

Zle powieſz: *grzech, mleko, moiey* &c. ale, grzéch, mléko, *mojéy,* &c. gdzie *é* ma ſię wymawiać nakſztałt, *i*.

Nie mòw, *ſmiech, ſmiertelny,* &c. ale, *śmiech, śmiertelny* &c,

Przeciwnie, źle powieſz: *ſprośny, zazdrośny*, &c. ale maſz tak mòwić *ſprosny zazdrosny* &c.

Zle powieſz: *drażnię, bliżni,* &c. ale drażnię, bliźni.

4. Prędkim wymawianiem, n. p. *Kazimierz,*

Rzec

Rzeczpospolita, Apostoła, tysięcy, Katolicy. &c. gdzie, *zi, li sto, się*, długo wymawiać się maią.

5. Słowa żadnego do Polskich podobieństwa nie maiące: abo choć Polskie, ale w inszym zgoła znaczeniu. Takie są:

Złe.	*Dobre.*
Ager	Tatarak, *abo* ziele tatarskie.
Bierzwiono,	drzewo okrągłe,
Borysz	Litkup.
Ciosta	Drużba.
Czad	Swąd od pieca.
Da,	słowo przydatkowe niepotrzebne.
Dak	Tedy, więc.
Drywotnia	Wiorzysko
Dzierkacz	Chruściel.
Hadko	Brzydko.
Hoduię	Wychowuię.
Każan	Nietoperz.
Koziulka,	Robaczek lataiący.
Kruk	za Hak.
Lada	Niwa, nowina.
Lisztwa,	za Szpąga.
Miesiąc,	za Księżyc.
Młodziwo	Siara, *abo* pierwsze mleko po cielęciu.
Padło	Scierw.
Płyt	Płty, trafła.
Polano	Drewno.
Popierzchnął się	Zachłysnął się.
Pralnik	Pracz, kijanka.
Rubel	Powąz, pawęza.
Ruczay	struga, potok.
Sorbam	Sarkam.
Suchar	Osuch.
Szypszyny,	Róża polna, głóg.
Tok,	za Klepisko.
Trucień	Trąd.
Usień	Liszki, gąsienica.
Wienik	Pomiotło.
Zak,	za Czerp, kaszerz.
Zatopić w piecu.	Zapalić.
Zehało	żegadło.
Ześciana blacha,	Biała blacha.
Zuk	Krówka.

Przestroga. 1, Wiele jest słów dobrych Polskich, których w słownikach nie masz: gdyż one nie tak Polszczyzny, iak raczey cudzego języka uczą.

2. Wiele jest słów nie Polskich, a jednak dobrze

po Polsku się kładą, a takie są 1. Godności [niektóre W. X. Lit: n. p. *Ciwun*, *Horodniczy*, &c, 2. słowa rzeczy nieznayduiących się w Polszcze, n. p. *Duha*, *ohłoble*, *wicina*, *ofiec* &c. 3. Tòż mówić o urzędach cudzoziemskich n. p. *Graf*, *Komes*, *Mandaryn*, *Satrapa* &c. o zwierzętach, ziołach, drzewach, korzeniach zamorskich, których nazwisk po Polsku nie maiąc, ichże językiem nazywamy. n. p. *Rafinet*, *rhu- arbarum*, *thebu* &c. 4. Wiele jest przy tym słów Ruskich w Polskim języku (u Poetów zwłaszcza) używanych. jakie są; *hl·dzę*, *wielmi*, *żabywam*, *sob· a*. *chać*, *chata*, *duszno hołubek*| *sierdzity*, *sierdzę się*, *horuię*, *małoiec*, *nieduży* (nie silny) *odzieża*, *chwost*, *mać*, *mir*. &c.

XXI, *Słowa niepospolite, to jest, nie wszystkim dobrze świadome.*

1. Wiele jest słów iuż niezwyczaynych, jako n. p. *Almarya*, *Arkabuz*, *krzeska* &c. W wierszach jednak uchodzą.

2. Wiele i takich, które i teraz są w używaniu, ale nie u wszystkich, jako n. p. *Bałuch*, *Bałuk*, *Brzechwa momot*, &c.

3. Niektóre są Poetyckie. n. p. *Dzianet*.

4. Naywięcey jest takich, których z sensu łacno się domyślić można: ale insza jest rzecz rozumieć, a insza mieć je w używaniu, które i do okrasy mowy, i do wyrażów rzeczy nie mało pomagaią.

5. Nazwiska ryb, drzew ziół kamieni &c. te się tylko kładą, których wiadomość pożyteczna bydź się zdała.

6. Których tu nie znaydziesz, szukay pod liczbą 17.

A. A.

Aminek, kmin biały.
Amirał, Hetman morskiego woyska.
Androt, wet.
Antwas, lawaterz, umywalnik.
Armata, woysko morskie, flotta.
Arsenał, zbroiownia.
Artysta, biegły w czym.
Arkabuz, muszkiet.
Arkabuzer, strzelec.
Aspekt, konstellacya, *gwiazd na niebie rozłożenie czasu narodzenia czyiego.*
Astrych, posadzka. n. p. astrychem pokładam.
Awa, aza, azali.

B. B.

Baia, baiacz, baykarz.
Bąk drewniany, cyga.
Bałta, topor.
Bałuch, huk, odgłos.
Bałuk n. p. na bałuku leść, *rakiem.*
Bandera, *chorągiewka okrętu.*
Bando, obwołanie. *ztąd* Bandyt, *abo* banit.
Bank, weksel, *kupczenie pieniędzmi.*
Bark, *część ręki od ramienia do łokcia.*
Barka, łodź.
Barta. topor.
Barwica, *to wszystko, czym wypychaią krzesła, taborety jako to, siano sierść, wełna &c.*
Barwiczka, rumienidło.
Barwię sukno, kutneruię, *kosmato czynię.*
Basałyk, *bicz, z kulą na końcu ołowianą* (plumbatum)
Baster, bastard, mieszaniec, *abo* bękart.
Bean, *nieuczony, abo, co się niedawno zalecił do szkoły.*
Bębenista, dobosz.
Bela, wór, tłómok kupiecki.
Bela papieru, dziesięć ryz.
Bełt, *strzała trzy łokci długa.*
Bęś, bękart, nie dobrego łoża.
Bezkunsztny, szczery.
Białozor. *orzeł naydrapieżnieyszy.*
Biczysko, *rękoieść u bicza.*
Biegas, biegun, powsinoga,
Bielnik, blech,
Bierzmo, tram, balka.
Biesagi, *sawy podwoyne,*

Bika, oſkard, *młot oboſtronny mularſki do tłuczenia murów.*

Bindas, *ſiekiera wąſka do wydrążania dziur.*

Bindarz, bindarzyk, wirydarz ſzpalery ogrodowe.

Blanki, kramzanſy, *mur oſtro ſię kończący dokoła czego,*

Blankuię, murem obwodzę,

Blaikooki, *jedno oko mrużący.*

Bławy, modrawy,

Blazgoń. głupiomówny. *ztąd*: blazgonię blazgonienie,

Blekocę, momocę, zaiąkam ſię. | *ztąd* blekot, blekotanie,

Bliſkowid, | *krótkiego wzroku,*

Bliznсowie, bliźnięta.

Błogo mu, *dobrze mu, ſzczęśliwy.*

Blokaus, twierdza, ſtrażnica, *wieża, z którey nieprzyiaciela upatrują.*

Błonie, wygon, paſtewnik.

Błonowe, błoniane ſkrzydła, *jakie u nietoperza, z jakiemi maluią diabła.*

Bobruię, brodzę,

Bodłak tarń, bodzieniec, *rodzay drzewka cierniowego.*

Bodziec, oścień, *kolki owe, które są na cierniach,*

Botuch *ścierka łaziebna.*

Bożkować ſię, *zmyślać nabożeńſtwo.*

Bratnal, *gożdż żelazny z główką,*

Brant ſrebra, *czyſte ſebro,*

Bryndza, *ſyr w kozlęcey ſkórze wyciśniony.*

Brzeſzczy ſię świta,

Brzechwa, *ſtrzała bez żelezca,*

Brzuſiec, wydatność, wypukłość.

Buczeię, botwieię, prochnieię,

Buczyna, bukowina,

Budzona, | p. Eynał,

Bukał, bukłak,

Bunty (w budowaniu) *co balki, krokwy trzy maią, także w ſtatkach wodnych, w poprzek idące zakrzywione drzewa,*

Buiał, bujak, bydlnik, byk,

Burſa, *mieſzek na pieniądze.*

Bzdzel, *młyn wodny.*

C. C,

Cionka, czcionka, litera,

Ceduła, karta pisana,

Ceklarz, żbir, oprawca, ſiepacz,

Ceklmiſtrz, *Kapitan żbirów, jaki jeſt w Rzymie, i po innych miaſtach porządnych.*

Cektanie ſię, śpieranie ſię.

Cektuię ſię, ſprzeczam ſię,

Cele, *twardy grunt w ziemi, na ktòrym fundamenta zakładaią.*

Celſtad. ſtrzelnica, *cel, do ktòrego ſtrzelaią, abo mieyſce, gdzie,*

Cembra, *zrąb w ſtudni,*

Cętka, *u paſa, lub na ſzorach blaſzka wypukła.*

Chałaſtrą ſię bawić, *dla zyſku podłego nikczemne poſługi odprawować,*

Chochocę ſię, *zbytecznie śmieię ſię, ztąd* chechotanie.

Chełbam, *wzruſzam wodę* &c, *ztąd*, chełba ſię morze,

Chełſzczy woda, ſzumi,

Chłapam, n, p, chłapa pies pomyie, *zrze, połyka,*

Chłaſtam, ſzargam,

Chłopowic. *ſyn kmiecy,*

Choboty, *bòty ſkrzydlaſte, w jakich maluią Merkuryuſza.*

Chochołowaty, pieczaſty, kończato - okrągły,

Chynąć, *raptem co wylać,*

Ciarlatan, figlarz, ſzalbierz,

Ciaſtoch, lele, flak, niewieściuch,

Ciąża, grabież, rzecz za areſztowana,

Ciążacz, *ktòry zagrabił co, ztąd* Ciążam.

Cierlica, międlica, *inſtrument do tarcia lnu konopi.*

Cwałam ſię, *idę zwolna*

Cwałem iść, iachać, *powoli.*

Cwierzę rolą, przeorywam,

Cwik, *kogut nie dobrze czyſzczony, o koniach i będlętach, wnęti,*

Cyzyoianus, Swiątnik, *kalędarz świąt,*

Czadź, *pieniądze, i inne rzeczy, kròre panowie ſyrią*

pią poſpólſtwu przy wieździe ſwoim, abo na imieniny, lub Królowie przy koronacyi,
Czamlet, kamlot,
Czata, śpiegowanie, wzwiady,
Czatuię, śpieguię.
Czauſz, goniec,
Czehel, czechło, p. gzło
Czekan, bardyſz, *jeſt iak dzida, w górze z iedney ſtrony iak młotek, z drugiey iak ſiekierę maiąca,*
Czerp, kaſzerz, *ſiatka mała okrągła na kiiu, którą ryby z ſkrzyni dobywaią,*
Czocha ſię świnia o węgieł,
Czwarzę ſię, *drożę ſię, pokazuię, jakbym nie chciał.*

D. D.

Dal, dala, odległość,
Darda, kopia, włocznia,
Darem, darmo.
Darſki, rzeſki, *ztąd* darſkość.
Darzy ſię, powodzi ſię,
Dębianka, galas,
Dereń, *drzewa rodzay twardego, z którego kopie robiono,*
Długoſz, wysoki człowiek,
Dłuż, *ſznur cieſielſki.*
Dma, wiatr,
Dolegać ſobie, wylegać ſię,
Dołożony, zupełny, doſkonały, *n. p.* dołożna miara.
Dołożnie, *jaśnie należycie,*
Doſyt, *n. p.* do doſytu naieść ſię,
Dowiera mięſo, dogotowywa ſię,
Dowieram drzwi, przymykam,
Drab, żołnierz pieſzy,
Drabant, dragant, harterz, halabartnik, co *chodzili przed konſulami Rzymſkiemi z ſiekierą, &c,*
Drabarz (dromedarius) *źwierz, którym na dzień 30 mil uiachać można,*
Drabuię, *doświadczam konia w biegu,*
Drępścić, *drobnemi krokami iść,*
Drobianka, *piwo, wino &c chlebem drobno zatarte,*
Drugubica, *ſieć taka na ryby,*
Drużba, *jednego imienia, nie*

nie zaś nazwiſka,
Dryfus, *pomywalnik, wanienka,*
Drzeń, zdrzeń, treść drzewa,
Drzewołom, *chmura z wiatrem wielkim,*
Dub', dziup', dup', *dziura wygniła w drzewie,*
Duchna, czapka nocna z puchu,
Dudkować komu, *ſkacząc wybiedz przeciw komu,*
Duny, *góry ſypane z piaſku na brzegach morſkich przeciw wylewom,*
Dwoiak, dwoiacy, bliźniak, bliźnięta,
Dzianet, koń piękny,
Dźdżownica, gliſta ziemna, robak,
Dzianka, dziana ſuknia,
Dzieciuch (z pogardą) który iak dziecie poſtępuie.
Dzielca, dzielnik.
Dzierżak, *cepiſko,* Biiak krótſzy kiy u cepa,
Dzierzba, ſrokos, *drapieżny ptak na małe ptaſtwo, wielkości kosa,*
Dzierzęga, rzęſa wodna, *drobniuchne liſteczki na wodzie ſtoiącey, które kaczki iedzą.*
Dziewoia, dziewica,
Dziewoſłąb, ſwat,
Dziewoſłąbica, ſwacha,
Dziubas, *nos u ptaka,*
Dziwok, ſokoł,
Dziwoląg, ſtraſzydło,
Dziwowid, *dziwne rzeczy widzący,*
Dzwigoń, tragarz, *co noſi ciężary,*

E. E.

Ełear harcownik, *poprzedzaiący woyſko przed bitwą,*
Eynał, heynał, *Węgierſkie ſłowo, znaczy śpiewanie abo ſłowa czuiących, gdy poczyna, ſwitać,*

F. F.

Facelet, *chuſtka do noſa,*
Falit, nieſłowny,
Faliſet, fiſtuła,
Fararz, parafian,
Faſoł, poſwarek, burda,
Fazyoli, groch Turecki,
Fazyan, bażant,
Federpuſz, kita, *co z piór noſzą na czapkach, kapeluſzach,*
Flaterka, p. Polatka,
Fochy, zaloty, rozpuſta,
Fołdrownik, inſtygator, ztąd,

Fol-

Foldruię, fołdrowanie,
Fora, precz z tąd.
Formierz, *co formuie obrazy na woſku, gipſie &c.*
Frez. *koń Tryzyuſki.*
Fryerz, zalotnik.
Fryerka, zalotnica,
Furlon, *cło od fury,*

G. G.

Galardy ſkakać,
Galę piłę, nadaię piły,
Gałuſzka, *główka u ziół z naſionami, także, owocu drzewnego początek na mieyſcu kwiatu,*
Gargaryzm, *płokanie garła. ztąd,* gargaryzuię
Gas, *uderzenie kogo w pociemku,*
Gawiedź, chałaſtra,
Gayda, *duda, i na niey graiący,*
Gdula, *rodzay gruſzek,*
Gędę, *gram na lutni,*
Gędzieć, lutniſta,
Gęgnię, *w nos gadam,*
Giełda, *goſpoda poſpolita, karczma,*
Giemza, *z rodzaiu koz dzikich, abo ſarn,*
Giemzi mię co, *rupi,*
Gierada, *ſprzęt żenin.*
Giermak, *ſuknia długa poſpolitych ludzi,*
Giermek, żołnierz,
Giermkoſtwo, żołnierka,
Giza, giczel, giżela, *kość goleniowa większa,*
Głazur, *ſrebro mieſzane ze złotem,*
Glewia, *dzida długie żelezco maiąca,*
Glewiynik, kopiynik, *żołnierz dzidą uzbroiony, iak Kozacy,*
Gleyt, żelazny liſt, paſzport,
Gleytować kogo, ubeſpieczyć,
Gleyta, *piſana odchodząca od ſrebra, abo złota,*
Głównik: mężoboyca,
Gogołka, golanka, kałuſzka, *owoc mały ieſzcze i niedoyrzały,*
Gołoſzyyca, gołota, ubogi,
Gomoły, bezrogi,
Gomon, burda, poſwarek,
Gomonię ſię z kim, *ſwarzę ſię,*
Gradowka, krupiaſta ſól,
Grawowizna, *zboże gradem pobite,*
Grafka, pręcik żelazny, *którym niegdyś matematycy figury ryſowali,*

ki.

Gramatka, farmuſzka,

Gramolę, ſię, *idę przez zawady*,

Granitki,

Graty ſtare, rupieci,

Gręda, rześcia, *miere konia bieżenie*,

Gregoryanek, żak, *bo ſię niedawno zalecił do ſzkoły, tak zwany iż dawni Polacy niektórzy w dzień S. Grzegorza chwalebnego dzieci nauczyciela, do ſzkoł, ſwych ſynow oddawali*,

Gregoryańſki, *dzień S. Grzegorza, którego dnia dzieci dzień pierwſzy raz ſzły do ſzkoł*.

Grele, krele, *żelazne pręty na końcu głowiaſte, którémi podczas igrzyſk poiedynkowali wyſiekacze*,

Gręplą, *ſzczotka drôciana do czeſania wełny, ztąd*, Grępluie,

Gryz, *mąka pſzenna poślednia*, także, *mąka z jęczmienia prażonego*,

Gryſka, *chleb, czyli pirog z mąki pſzenney podleyſzey*,

Gwicht, *waga, n. p. funty, uncye, ſkoyce, łoty, &c.*

Gzło, gieſko, czechło *dziecinna ſuknia płócienna*,

Inne ſą. Gaiewnik, gardziel, gę*b*iaſty. Gębczaſty (podobny do gębki)

Gniewliwość, godzińnik, gołek, grawalny, gruba, (doł,)

H. H.

Halabart, *oboſtronna ſiekiera*,

Hałas, płaſzcz, opończa,

Halſbant końſki, *rząd bogaty na konia*, 2, *znaczy też ubior męſki bogaty*,

Hapać, hupać, haupać, *ſzczekać*,

Harc, *początek potyczki. z tąd* harcownik, harcowanie, harcuię,

Haru haru, (interiekcya) niby *pracuy, a pracuy*,

Helm, p. ſzyſzak,

Herold, *poſeł do nieprzyiaciela o pokoy, ztąd* Heroldſki,

Herweget, *ſprzęt męża*

Hewar, liwar,

Hutarz, hutnik,

J. J.

Jakmiarz, prawie, zgoła,

Ja-

Jałowy śmiech, zmyślony,
Japurt, purt, *jabłoń, leſna*,
Jary, tegoroczny, *ztąd* Jarzyna, *zboże, co ſię tego roku ſieie*,
Jarz. wioſna,
Jarlik, *tegorocznie iagnie*,
Jaſkrawy koń, *maiący, białe oczy*,
Jata, chać. kuczka,
Jątrew, bratowa,
Jaźmin, *rodzay fiołkow*,
Jażwieć, borsuk,
Jegoyſki, zwyczayny mu,
Jli, iak wielki, *zkąd* Jlkość.
Jlm, ilma, wiąz,
Jściec, rękoymia, zaſtępca,
Jścizna, *ſumma głòwna*.
Jużyna, podwieczorek,
Jwa, *wierzba więkſzego rodzaiu, liście ſzerokie maiąca*.
Inne ſą, Ikrorodne ryby, Jnedy Jnędy, Jście (*bezwątpienia*) Juſzyca, iucha, Juczny koń (*wiuczony*) &c.

K. K.

Kafar, winda,
Kafarnik, co winduie,
Kałkus, ług mocny, abo łużyny,
Kambierya, bank, wexel,
Kambierz, wexlarz,
Kamień żywy, opoka,
Kamionka, kupa kamieni w polu,
Kamzans nadedrzwiami, ſy, *abo Floreſy wyrzynane*,
Kaniaſta czapka, kapeluſz,
Kapcie, *obuwie zimowe ze ſkury koziey na iedną ſtroną wyprawney*,
Kaptiwus, *gra taka, iedni uciekaią, drudzy gonią i z chwytanych w niewolą, biorą*,
Karacena, 1. zbroia 2. *łuſka twarda, iak u krokodyla* &c.
Karbarya, *ſolna huta, oficyna, gdzie ſól gotuią*, żupa, *gdzie kopią, lub ſkładaią*,
Karpa, *kłoda w rzece*,
Karuy, *kmin polny*,
Kaſzerz, p. czerp,
Kętnary, legary,
Kiczka, *węzeł związanych z ſobą rokicin gibkich*,
Kiecka, *ſuknia wieśniacka z grubego płòtna*.
Kiecza, *ſuknia żołnierſka, któ-*

ktòrą na zbroią kładziono,
Kierat, *winda, 2. więzienie,*
Kierce, *likhtarze, duże drewniane,*
Kiść, kwacz,
Killik, kitel, *płocienna ſuknia żołnierſka,*
Kłaponogi, *tęt nogami czyniący,*
Kłapouchy, *obwiſłych uſzu.*
Klecha, *bakałarz na wſi,*
Klęczeń, *pewne gwiazdy na niebie w figurę Herkulesa klęczącego ułożone,*
Klekot, klekotka, świegotliwy,
Klepadło, *kloc do ubiiani ziemi, bierze ſię za dzwon zły,*
Klepię, *czym płaſkim uderzam, ubiiam ziemię,*
Kleſzczenie, rzezaniec,
Klizać, *po mału ieść,*
Klofta, ſzczepa,
Kluczka, *za ktòrą klamka zapada, czaſem znaczy zdradę,*
Knafel, petlice, guzy,
Knap, ſukiennik,
Knod, *knodyſzek, kolanko u ziòł, zboża &c.*
Knowie (*to*) zdziebłko ſuche, *ſztuki źdźbła,*
Knutel, kołek, kijek,
Kobieli ſię, marſzczy ſię,
Kobieliſty, łoniſty, wypukły,
Kobielą, co leży, *ſtroną wypukłą ku gòrze,*
Kobiec, kobuz,
Kobylenie, kobylina, *drzewo pełne kołow oſtrych w bramach dla przeſzkodzenia wiazdu,*
Koc (na ſądach) *pieniężna kara o nieſłuſzne zapozwanie. Przedtym zaś futra ſędziom dawano,*
Kokot, kogut,
Kokotliwy, zły, ſwarliwy,
Kołczan, ſaydak *futerał na ſtrzały,*
Koncerz, *p.* grele,
Konterfet, *odryſowanie czego z wizerunku, abo wyrażenie,*
Kontryfał, cyna Angielſka,
Konwalia, *lilia* polna.
Kopeć, *co u lamp. u świec na końcu knotu bywa, gdy długo ſię pali,*
Korb, *korbas, bania tykwia,*

Kor-

Korczak, korczaczek, czym wodę z wiadra czerpaią,
Kord pałaſz,
Kordat, śmiały,
Kornet, róg do trąbienia,
Kortezya, 1. godność tytularna, 2. nadſkakiwanie komu, ztąd:
Kortezyan, który zbyt nadſkakuie komu, ſzczyrze lub obłudnie, 2. w Konſtytucyach Polſkich zowie ſię ten, który maiąc beneficyum w Polſzcze, przemieſzkiwa w Rzymie, lub gdzie indziey,
Kosacieć, korzeń, liliowy, fiołkowy.
Koścień. kościenek, koſtur, kiy,
Koſior, pogrzebaczka, koczarga,
Koſzmacz, kosmaty,
Kownata, komnata, komora,
Kożlina, łoza gibka cięka,
Kraglica, cyga bąk,
Kramzanſy, p. Blanki,
Kramie, ſtoła, świata &c kray, brzeg,
Krawądź, bok, brzeg, n. p. na krawądź co poſtawić upaść, &c.
Kredęcuię komu, ſkoſztowawſzy napoiu, lub potrawy, podaię komu,
Krężel, co ſię wtyka na przęślicę z kądzielą,
Krezy, trepele, kołnierz płócienny marſzczony iak u żydow, lub też gładki, dla ozdoby,
Krtań (ta) gardziel.
Krtunię ſię, krtuſzę ſię,
Kruż, (ten) krużyk, dzban,
Krwotok, płynienie krwi,
Krzeczek, tarantula,
Krzoſka, ſtrzelba, (iż krzeſi ogień,
Krzywuła, krzywoſz, inſtrument dęty,
Kſieniec, żołądek rybi,
Kſztałcik, napierśnik, białogłowſki, koſzula cięka, lub chuſtka, którą pierſi zakrywaią,
Kuch, makuch, makowiny,
Kuchra, wątrobki, kiſzeczki, &c. rybie,
Kuklam kogo, biję kogo,
Kulczanka, ſzpilka mięḋziana,
Kunſztuię, żartuię,
Kurdwan, ſkura rzemień,

Kurowa ſzklenica, *kufel duży*.

Kuſz, *ſkòra chrapowo wyprawna*.

Kuſza ręczna, *łuk do wypuſzczania dużych ſtrzał*. Kuſza wielka, *machina do ciſkania kamieni przy dobywaniu zamkow*.

Kur, *kość w nodze bydląt, ktòrych zażywano do grania: ztąd mòwi ſię*, kuty grać.

Kury drzeć z kim, *iśćna udry*.

Kut, *abo* Kot imbieru, cytwaru *&c.* kolanko.

Kwap, puch.

Inne ſą: Karmia, katowczyk, kień, *pień*. kłapam zębami, klęczkiem, kobiel, *kobiałka*. Kuflarz, kuropoy, *czas kiedy kury pieią*, kuźnik &c.

L. Ł.

Łabuię, *roſkoſznie żyię, dogadzam ſobie*.

Łaczenem czego, *potrzebny jeſtem*.

Lak, 1. *do pieczętowania*. 2. *roſoł ſłony, lub inny, ktòry mięso, lub warzywa zachowuie od zepſucia*.

Lątka, *lalka dziecinna, abo kuglarſka, oſoba wyrobiona z czegokolwiek. Ztąd*, Lątkarz, *co robi lub co z niemi chodzi po świecie dla zarobku*.

Latoś, *tego roku*.

Latoſi, *tegoroczny*.

Latoſek, tegoroczne ciele, jagnie *&c.* (*o bydlętach tylo*).

Łazęka, hultay, biegas.

Lecha, grzęda w ogrodzie.

Legart, leguwiec, legawy, leniwy.

Lekſza, *interjekcya rozdzielaiącego trzodę od trzody, gdy ſię z cudzą złączy, i to ſamo znaczy*. co: ſam tu moie.

Lekuię, *czarami leczę*.

Letwal, *ſuknia, ktòrey używano przy kominku*.

Leſica, ſyrnik.

Leſz, zameſz.

Letra, krawądź wozu, łożka &c.

Lewart, łampart.

Łężna ſowa, puhacz.

Lichtuię, *umnieyſzam cię- żaru*.

Licuię u kogo rzecz kradzioną, poznaię.

Ligawica, *ziemia grząſka*.

ſka, kleiowata, do ktòrey nogi lgną. Trzęſawica *zaś, abo* Trzęſawiſko, *gdzie nogi zapadaią, jako to po paſtwiſkach bagniſtych.*

Liuba, *ſosny rodzay ja kie po ogrodach roſną przeſadzane,*

Loczę, łepcę, złopam, złopię.

Łoczyga, ſałata właſna.

Lon, *pręcik do zatykania kół u wozu.*

Łoni, *przeſzłego roku.*

Łoniſty, kobieliſty, wypukły, abo pomarſzczony.

Łożna choroba, *powſzechna zaraza.*

Lunar, *budowniczy Rzeczy-poſpolitey, Krolewſki, mieyſki. Ztąd,* Lunarſki.

Łyścianki pończochy.

Łyſt, pęga, łytka.

M. M.

Macloch, macłoſzek, murek, *mieyſce wolne w murze dla poſtawienia czego.* Frambuga *zaś, jeſt arkada. n. p. moſt na frambugach.*

Męcznica, ſporyż.

Mądrzyk, małdrzyk, *ſyr z ſłodkiego mleka.*

Maczuga, wiekiera, *pałuſza laſka, pałka.*

Maiż, *ptak łowiecki niedawno wprawıony do łowow.*

Makuch, kuch, makowiny, *łodygi makowe.*

Małdr, *miara dwie ćwiercie zawieraiąca.*

Małż, *pław morſki ſkorupiaſty, jako to, oſtrygi, raki, żołnie &c. morſkie.*

Man, *ktòry lennym prawem co trzyma, Ztąd,* mańſtwo.

Mandłe, *ślinne jagody w uściech, z ktòrych ślina płynie.*

Mantyka, torba.

Marchułt, *ſtrach nocny, ſtraſzydła diabelſkie.*

Mardać, margać ogonem ruſzać.

Markocę, mruczę. *ztąd* markot, markotanie.

Matołka, *mały oraz ſzpetny i głupi.*

Matonog, przepad, kąkol.

Mazynet, macynet, rak morſki okrągły.

Mędel owiec, ſnopów, &c. *piętnaście znaczy.*

Meſzne, *dochod za Mſze.*

Metlik, płaſzczyk.

Mia-

Mianowiny, krzciny,
Miarz, n. p. jak miarz, zgoła,
Międlica, p, Cierlica,
Miedzianka, p. Kulczanka,
Między-balcze, *co miedzy balkami. tak*, miedzy brwie, miedzyfilarze, miedzy łopatcze, miedzy miesięczny, miedzy-morſki, miedzy-morze, miedzy-murny, miedzy-murze, miedzy-rzecze, miedzy-rzędzie, miedzy-świecie &c.
Miela, miałkość.
Mielcarz, piwowar,
Mieluch, browar,
Mięſz, miąſzość, grubość,
Mietelnik, kuglarz,
Mietlemi ſię, wikle mi ſię, wiie mi ſię, *gdy nie mogę przypomnieć.*
Mikſztatnik, tragarz, noſzarz, drążnik, *co dźwiga ciężary,*
Minucyiarz, *co piſze prognoſtyki z gwiazd,*
Minucyie, prognoſtyk.
Mirtynek, *wino mirtem zaprawione*
Miſiurki, *część ſzyſzaka zaſtaniaiąca twarz.*
Miſtruię, *chytrze co czynię.*
Mkły, ſkłonny, porywczy. *n. p.* ręce mkłe do złości.
Mleczna, białomleczna droga, na niebie, pas niebieſki, *białość na niebie, ktòra podług niektòrych zdania, pochodzi z wielu gwiazd niedoyrzanych.*
Młokocina, *łoza, z ktòrey koſze robią.*
Młoto, ſłodziny.
Mocownik, zapaśnik.
Mokrzyny, *mokre mieyſca,*
Momocę, zaiąkam ſię.
Momot, zaiąkliwy.
Momotanie, zaiąkliwość.
Monetnik, kambierz.
Morąg, morągowaty wół, wieprz, *&c. paſy rożney ſierci maiący.*
Morze Chwaleńſkie, *abo* Azyatyckie, *abo* Kaſpiyſkie,
Morze Europeyſkie, *abo* śrzodziemne.
Morze wielkie, *abo* Ocean.
Moſzcz, muſzcz, wino młode.

Mo-

Motowąz 1. *Rodzay wędy z kilką na końcu haczkami.* 2. *sznurek, którym przewiązuią nicie, żeby się nie plątały.*

Mrę na co, *barzo żądam.*

Mroczek, mrożek, *oczy mrużący.*

Mudzę, *bawię się gdzie niepotrzebnie.*

Mudzi mi się, mieszka mi się.

Muły, pantofle wysokie.

Mumia, *ciała namaszczone.*

Munia, *pień kamień* (*o człowieku leniwym,*) *i głupim*)

Mutat, stal.

Mutant, młodzieniec, *iż głos dziecinny poczyna utracać, ztąd, mutuię.*

Mży, *deszcz drobny pada.*

Mżymi się, drzemię.

Mżyk, mżytek, żmurek, ślepa babka, *gra taka.*

Inne są: Machluię, mamrzę, Młodociany las &c. Morderz, Moyski, Mozgowiec, Mrok pada, Mszę się, *wąchem porastam,* Musnąć kogo po kalecie &c.

N. N.

Na bałuku lešć, *raczkiem.*

Na bark koń biie, *wierzga.*

Na goli co leży, *na widoku, na gołey ziemi.*

Na liczbie zostać, *w kalkulacyą wpaść.*

Na łyczku co wisi, na nitce, na włosku. *słabo, tylko co*

Na nice, na ręby, na wywrót.

Na ostre z kim gonię, *po nieprzyjacielsku poczynam.*

Na pieprz zeydzie się książka &c *nic warta.*

Na prask trafić, *na sam cios przyiść.*

Na rękę wyzywam, na pojedynek.

Na słowie trzymam, *na sustentacyi.*

Na storcz upadło co, krawędzią, rębem.

Na stręcie, na razie.

Na traf co czynię, na szczęście.

Na trzy zbyty; *zbyt barzo.*

Na ząb mu to niepadnie, *mało to nań.*

Nadmiarz (*Subst*) zbytek

tek (*adverb:*) zbytecznie.
Nadro, zanadrze (*to*) nadra, zanadra (*te*) n. p. w nadrze, w zanadrzu, w nadrach, w zanadrach.
Nadziewam się, *mam nadzieię ztąd*, nadziewam kogo.
Nagębek, nagłowek. ogłowka, gaganiec.
Naperzam się, uprząść postawę, podeymuię boki, kokoszę się.
Narożny, węgielny, *na rogu leżący.*
Narty, łyże,
Nasiadka. *kokosz, indyczka &c na jaycach siedząca.*
Nasierszały, naieżony.
Naspół, pospołu.
Nastołka, dekal, przykrycie.
Nawilał, oszalał.
Niz, kozaczyzna.
Niz, Nizak, kozak.
Niziołek, łokietek. karzeł.
Nocnica, ćma, omacnica, *straszydło nocne.*
Nog, gryf, *zwierz skrzydlaty baieczny.*
Nogieć, napaść.
Inne sq. Nasłoneczny, Nawschwał, Na wytworzoną z kim idę, *przesadzam się.* Nadmiarek, Nadprożek. Nalezionek, Napadam na nogę, *chromię.* Napraszam, Naśladowczyna. Nastorczyć uszy, Natyrać maiętność. Nawrzała czego skorupa, Nawrzał sweywoli. Naziemny. Niebianie, Niedosłuch, Niedowidz. *&c.*

O. O.

Obartel, obartlik, *zasówka u drzwi.*
Oberman, *igrzysk sprawca,*
Obida, *mierziączka, ztąd obidzam,*
Obłoczystość, *obłoków zebranie,*
Obłokać się, obezrzeć się
Obły, okrągło długi.
Obojako, wszelako.
Obolewiec, oboprawiec, oboręczny, *i prawą, i lewą ręką dobrze się biiący, &c,*
Oborne, *zapłata za szkodę w polu od bydła.*
Obrzucam się na kogo, obrykam się, *hardzie odpowiadam,*
Obwiąsło, obwiąska, *czym obwiązuią snopy*

py, &c.
Obywam ſię, ſomieſzkać ſię.
Ochapia mi ſię kto, co, *przypominam ſobie*, *ſtaie mi co na myśl.*
Ochędóżka, *ſzata chędoga do ludzi.*
Ochylam co, kogo, wymawiam.
Ochynąć ſię, *ponurzyć ſię w wodzie*, abo, *wdać ſię w niebeſpieczeńſtwo.*
Ociątnie, upornie, leniwie.
Ociątność, upor.
Ociekły, opuchły, nadęty.
Ociekły komu nogi, nabrzmiały.
Od matki komu zadać, *bękartem nazwać.*
Od niewoli to ſługa, koń, &c. *nic nie wart.*
Od ręki robić, *niedbale.*
Odbyty pokarm, *łacny do ſtrawienia.*
Oddaię ſtadło małżeńſkie, *ślub daię.*
Oddanie małżeńſkie, *ślub.*
Odmięcz, odwilż.
Odświętny, świąteczny.
Odumarłe dobra, *bez teſtamentu.*
Odużne, *podarek dla poſłańca przynoſzącego co,*
Ofiarnik, *który krwawe ofiary czyni, jak u żydów i pogan,*
Oganiam proſo cudze, *pracuię za kogo.*
Ognipióra, *puchlina na głowie dzieci.*
Ogniwaczek, fenix.
Okaſka, luſtra monſtra, *rewia*,
Okaſkę mieć, *luſtrować woyſko*,
Okſymel, ocet z miodem,
Okulat, oſtro patrzący *n. w.*
Okupiny, *bankiet w dzień narodzenia, lub imienin*,
Omaſta, okraſa potrawy, *ztąd* omaścić, omaſtny,
Omawiam, ochylam,
Omienieć ochrzypnąć.
Opałka, *naczynie, w którym opałaią zboże od żdziebeł, plew, &c,*
Opełki, obſiewiny.
Opieńki, *zęby przytarte.*
Oplecek, *kaftanik paſa,*

O-

Opukały, pękaty.
Orcle, *kamienie łamane nie ciosane.*
Orędzie, poselstwo, rozkazu oznaymienie, *ztąd*, oręduię, orędownik.
Ortel, dekret, kaźń.
Osęka, *hák drewniany.*
Osierdzie, otoczyna, *przegroda we wnętrznościach, plewka.* (diaphragma)
Osika, osina.
Oskard, *p.* Bika.
Oskoła, brzozowy sok.
Ostrog, ostrożenie, ostrogrodzenie *ostremi koły.*
Ostrow, *Kępa na rzece lub jezierze trawą lub chròstem porosła.*
Ostrzyż, *orzeł morski,*
Oszczerzam się, *wyszczerzam zęby.*
Otchnąć kogo, zarazić tchem.
Otręt, *otarcie obrażliwe nogi.*
Otrok, męszczyzna, *ztąd.* otrocze.
Owszeki, *ze wszystkim, cale.* n. p. nie owszeki dobry, *nie cale.*
Ożga, opaleniec.

Ozimi, n. p. ozima pszenica.
Ozionąć kogo. 1. *spòyrzeniem swoim przerazić, jako wilk owcę.* 2. n. w. *chcwie żądać, i niby uprzedzić nadzieią.* 3. *opętać kogo, ziednać łaskę sobie. Inne są* O kęs, *o włos.* Obalisty. Ochromić. Odcimiam. Odmarkotywać. Odmoski dporne pismo Odsiedział się chleb. Odwarknąć. Odwołała niewiasta złoczyńcę skazanego. Okowaniec. Oktenr papieru. Oszemłały robacy. Otwieramna się gęby ludzkie. &c.

P. P.

Pacholczno iść, *z gromadą sług.*
Paciepi, *kąt ciemny jaskinia.*
Padwany.
Pagwica 1. *guzik rzemienny do zapinania kożucha* &c. 2. *brodawka, abo cycek na koziey szyi.* 3. *Wole u człowieka, skura pod gardłem wisząca.*
Paiż, (ten i ta) tarcza, *kròtsza u konnych.*

Pawęza *zaś dłuższa u pieszych.*

Paklepie, *pierwsze wyczęsanie lnu, na wory zdatne. Cieńsze są* Paczesi. *Naylepszy jest* Wyczosek, *z ktòrego płótna cieńkie. Co się na nic nie zdało, zowie się.* Paździor, Paździerze.

Pandry, pądry,

Papuży, papużasty, żołto zielony.

Part, *nić gruba z konopi, ztąd* Parciany.

Partesy, *papiery muzyczne.*

Parza, ospa, *dla psòw.*

Pasaman, taśma.

Pasieka, pszczelnik.

Pątnik, *pielgrzym nabożny, co po świętych mieyscach chodzi.*

Pawęza 1. *Tarcza konnych, ztąd* Pawęźnik, *co robi, lub co uzbroiony pawęzą.* 2. powąz, t. i. *drąg, ktòrym na wozie przyciskaią siano* &c.

Pawię się, kokoszę się.

Peca, penca, pęciny, *rzemień u ptakow myśliwych.*

Pecka, jądrko w owocach.

Peczyna, paczyna, glina u pieców przegorzała.

Pęga, łyst, łytka.

Pęz, n. p. na pęzie co stoi, *na widoku.* Wąż na drodze pęzem nastorczony, *jak duha.*

Pica, spiża woienna, prowiant, furaż, *ztąd* Picuię, picownik, picowny.

Pierzchnice, ospice czerwone.

Pierzeia, połać, szereg domòw, strona ulicy.

Pierzga, *materya podobna do smoły i wosku, ktòrą pszczoły ul obleplaią.*

Pierzgnięta, *jabłka słodkie ranne.*

Pila go, (*słowo nic nie znaczące pewnego, i trudne do właśnego wykładu, jako* n. p. lelom palełom, tere fere, sidłu widłu, krętu wętu, siu bziu *&c.*) *znaczy obmierżenie czego,*

Piłę gram, w piłkę gram.

Piłatyk, kiiec, *sztaga żelaza.*

łazna z krótką rękoieścią,
Płatnerz, *co robi zbroie.*
Płatwa. płta, trafta.
Pleśniwy koń, śrzonowaty, mrozowaty, *cisawy biało-nakrapiany.*
Pletwa, płytwa, *pióro to, którym się ryba rusza.*
Płoń, płonia, *na rzece zamarzłey dziura po wierzchu zamarzła.*
Płonieię 1. *wy adzam się, żyżność tracę.* 2. *wygorzeć od słońca.* n. p. płonieje, wypłoniało zboże.
Płońnik, szkoła, *gdzie płonki sadzą.*
Ploton, *rota piechoty.*
Ploty, warkocz, *włosy zaplecione.*
Płuca (*ta*, abo *te*) n. p. zdrowa płuca, *abo* zdrowe płuca.
Pływaczka, 1. *pławki dziecinne na których się uczą pływać* 2. *kąpiel.* n. p. puścić konie w pływaczkę.
Po plecach to moich, *zdołam.*
Po poświecie jachać, po gwiazdach, *w jasną noc.*
Po prawey stronie rzeki, miasto. zamek, &c. *po prawey ręce płynąc mu z wodą.*
Po słońcu jachać, *maiąc wtył sł ńce.*
Po wietrze. po wodzie stać, jachać, &c. *maiąc w tył wiatr.* Wzwiatr, wzwodę, *p zeciw wiatru, wodze.*
Pobierki, *ostatki pozbierane.*
Poboiewisko, plac potyczki.
Poboż, pobog, *herb pewny.*
Pobor wiatrowy, *uciążliwy, z niczego.*
Pochod, początek, pochodzenie. n. p. pociągni to do swego pochodu; obroć oczy ku pochodowi i końcowi; pochodem tedy te rzeczy są dobre.
Pochopny, *pochyły.* n. p. pochopne strumyki, *skłonny*, n. p. takie towarzystwo pochopne do złego.
Pochutniwam, pochutniwać,

wać ſobą, *pokrzykuię weſoło.*

Pochwisciel, świst, wiatr tęgi.

Pocierpka, ſmrodynia, *porzeczki czarne.*

Poczeſne, poczta, *podarunek uczciwy zacney oſobie.*

Poczta. 1. *poczeſne.* n. p. dać pocztę komu. 2. *żołnierze pocztowi* 3. *rodzay ogniſtych kol w feierwerku.* 4. *poſłać na pocztę liſty.*

Pod rękę piſmo, abo piſać, *litery pod lewą rekę ſtawić,*

Podaię między ludzie, głoſzę.

Podciąg 1. p. Sieſtrzen. 2. (*Subtenſa.*)

Podmòwili ſobie, *połaiali ſię.*

Podpolały, ſzary.

Pogębek, policzek.

Pogłówie, pogłówne.

Pogrobek, *pozoſtały ſyn po Oycu.*

Pokraka, 1. *nieſzczęście* n. p. cięſzka na mię napadła pokraka. 2. zwada. - - n. p. miałem z nim pokrakę. na Pokraczki orać, *zo*ſtawuiąc *miryſca nieorane.*

Połanek *n. p.* ſiedzieć na połanku *nie całym ſobą, ale połową ſiedzieć jako gdy dwòch na ſtołku.*

Polatka, flaterka, *blaſzka złota lub pozłacana wſząca u bogatey ſukni dla ozdoby.*

Pòłchłopowie, rzezańcy,

Pòłbrat, *brat jedney matki, inſzego Oyca.*

Pomierzwić, *pokudłać włoſy.*

Pomort, inſtrument,

Ponękać kogo, pokonać.

Poniewieram ſię *włòczę ſię, to tu to òwdzie*

Ponik, *loch podziemny, w ktòrym niknie rzeka, a o kilka mil znowu ſię wynurza.* 2. *zdrady.*

Ponika woda &c. wſięka.

Pontał, *broga oſtro ſię kończąca.*

Pontał, pontały, *jakieżkolwiek ozdoby ſzyi, uſzu, jako to zauſznice, korale &c.*

Ponura (*Subſtant*) ponurność.

Popłatek, podatek.

Po-

Popędzam, 1. *poganiam* n. p. popędzam bydło 2. *szczuię*. popędzić psa na kogo, 3. *Gonę* *n. p.* popędzić zaiąca.
Poprawiny, *o piciu, gdy nazaiutrz lepiey sobie popr awiaią.*
Poradlne, podymne.
Poroże, rogi, *bierzę się za oręże.*
Portugał, dukat.
Portyera, zasłona do drzwi.
Porubnik *wolny z wolną grzeszący* Kazirod, Kazirodziec, Kazirodca, *który z krewną grzeszy* Cudzołożnik, *kiedy nie z wolną.*
Porwon, *nie stoię oń, choć do kata. ztąd* porwoni (*o wielu*) porwoneś mi; porwoniście; porwono to rzemiosło katu; porwone bogactwa poganom *&c.*
Porwoneś Panu Bogu, *oddaię cię Bogu.*
Pośnik, *kolacya postna.*
Połowa, *pokład, pomost prostey chałupy.*
Postanowienie ciała, *konstytucia.*
Postanowić się, *obrać stan* *ztąd* Postanowienie.
Postawnik, *duża świeca.*
Poświata, *światłość od księżyca.*
Poświata jasna, *noc jasna.*
Poświata szara, *niejasna noc.*
Poświątne, *mieysce poświęcone* Bogu, *abo grunt Kościelny.*
Poszwa, poszewka,
Potemny, *powolny komu.*
Potrzos, wrób trzcinny.
Powerek, nosidło, drążek *do noszenia cebrow, lub wiader.*
Powiara, powieranie, *zabobon,*
Powoynik. pielucha,
Powrosło, *czym snopy związuią.*
Powzdać urzędu, zdać.
Powsinoga, biegas, biegun.
Pożog, pożoga, *wielki pożar.*
Pracel (ten)obarzanek, pirog.
Prąd, g, *prędu, prądu.*
Prąg, prąga, pręgierz n p. u prągu *abo* u pręgi. *abo* u pręgierza.

Pra-

Praſoł, *co ſol przedawa z tąd* Praſołka, Praſołſtwo.
Prążka, prąſzka, *lineamenta na dłoni ztąd* Prążkowaty.
Prażmo, *zboże młode prażone.*
Prezbiter Jan, *Ceſarz Abyſſyńſki.*
Proſzak. proſiciel.
Prowadź ſię, *pr cz ztąd.*
Pryciam, *dochodzę węchem, śledzę. ztąd* prycianie.
Pryſkuię. piątnuię, znaczę, *ztąd* pryſkowanie.
Przeczera, ſzyderz.
Przekęſitytel, przezżak, *niedouczony.*
Przemieram czego, *łaknę bardzo.*
przemycam cło, *przejeżdżam.*
Przeobrazić człeka w wołu, przemienić.
Przepieruię głoſem, *trelem śpiewam.*
Przeſedni, trzeciegodniowy, *co trzeci dzień*
Przeſiądzieć to, *niepòydzie: to płazem.*
Przeſypać konia, *ochwacić.*
Przewaga, impreza, *rzecz wielka i trudna.*
Przewodzę prawo; *wygrywam u ſądu.*
Przewora, pobocze, przegroda. *jak w ſtayniach dla koni.*
Przez dzięki, bez dzięki, *nie ochotnie.*
Przyczynek, przydatek. (corollarium)
Przykrzykam, *krzykiem powiadam*
Przyłbica, *zblachy rzecz okrągła na głowę* p. Szyſzak.
Przymiarek, naddatek.
Przymierze krwią czyią napiſać, *w przymierzu obiecać kogo zabić.*
Przypołudnica, przypołnica, *diabeł o południu pokazuiący ſię w poſtaci niewiaſty.*
Przyradzam ſię komu, *podobny jeſtem.*
Przyſięgę komu ſpuſzczam, *przyſięgam.*
Przyſiężnie, pod przyſięgą.
Przywachrolić ſię, przyczołgać ſię.
Przywianek, *wyprawa córki.*

Pu-

Pucek, *ostatnia część warg. 2. (w owocach, gdzie był kwiat.*
Purt, p. Japurt.
Pustuię, szaleię, skaczę szalenie.
Pużyna, *kłos niski, ktòry się żąć nied ‹, co się od innych odrodził.*
Pysklę pyplę, *smaruię co dotykaiąc się, ztąd* pysklę się
Pytlik, *siatkowaty worek.*
Pytki, tortury, wybadywanie się. *n.p.* trzy razy był na pytkach; wzięto go na pytki, wytrzymał pytki.
Inne są: Pasmem się ciągną gòry, pasmem lecą gęsie *&c.* Pasożyt, pasobrzuch. Pierny. Pierszą skry, *sypią się.*
Pierzgnie mi twarz. Pies na robotę. Płaskaty. Pełcie, plewidło. Płocica, Pluta, *pluskota.*
Po cudzey woli chodzić. Po ludziach kogo nosić. Pobrzeże. Połka, *polica.* Popierzył śnieg ziemię. Poślad jadę. Przygarśnie, *przygarść.* Przyłuda &c.

R. R.

Ramota, *pismo nikczemne, złe wiersze.*
Rantuch, *płaszczyk białogłowski.*
Rata wołać, gwałtu.
Ratay, rolnik.
Rdzebina, *ogrodzenie ostremi koły.*
Rędzina, *ziemia tłusta,* (*iłowata,*
Reż, żyto.
Rodowic, *niewolniczy syn.*
Rosocha, *jako to u drzew, u rogòw łosich, gałęzie, ztąd* rosochaty, rosochatość, rosochacieię.
Rosomak, *zwierz obżarty, duży jak pies, głowy kociey, ogona lisiego, czarney sierści, gdy się ozrze, ciśnie się między dwa drzewa.*
Rownianka, *pęk kwieci*
Roziem, jednanie, *ztąd* Roziemca, roziemny, rozeymowy.
Rozooki, zezowaty.
Rozwoływam głos, *naprawuię wołaniem.*
Rozwora, *drzewo u spodu wozu roszczepione*

z końca.
Rtęć; żywe ſrebro.
Ruda, nawałność.
Rufian, nierządnik, ztąd
Rufianka, rufiańſki, rufiańſtwo.
Rug, inkwizycya.
Rumuię, ruguię.
Rurmus, wodociąg, pompa.
Ruſzony powietrzem, paraliżem.
Rutgiser, moſiężnik.
Rybałt, śpiewak muzyk.
Rybok, rybook, perła podobna do rybiego oka.
Rycwerki p. wycwerki.
Ryczart, pożyczek taki, że gdy na czas kto nie odda, wedwoy-na ob pierwſzego pożyczku przepad: gdy drugi raz, wedwòynaſob wtòrego przepadku dać ma: gdy trzeci, we dwòynaſob trzeciego, &c.
Rydwan, wòz kryty,
Rygiel, klin u nòg ſtołowych.
Rylec, dłoto złotnicze, śnicerſkie.
Ryma, katar.
Rymuię, rym piſzę, wierſze.
Rymuie ſię mowa, klei ſię.
Rywuła, wina rodzay.
Rząp, ogon bydlęcy kościſto mięſiſty, k. onią włoſòw.
Rząp wodny, ſkrzynia, gdzie woda ſpływa.
Rzeczyſko, n. p. Wisliſko, &c. kędy dawniey płynęła.
Rzęsa, Rząsa (wodna) drobniuchne liſteczki, na wodzie, co kaczki jedzą.
Rzeź biię, rznę bydło.

Inne są: Reſztem, reſztą goni, Rȯwnia. Roztaczam włoſy, roztacza paw ogon. Rozwodziny. Rozwołać komu głowę. Rurmiſtrz, Rzewno mi &c.

S. S.

Sabina, ſawina, drzewo podobne do iodły.
Sadzel, wrzòd, guz, rana.
Saia, ſukno Włoſkie.
Saian, ſuknia taka była u Rzymian.
Sałaſz, budka z chròſtu.
Salſza, kwaſkowaty przyſmak.

Sa-

Samokacca, ſamobóyca, *ztąd* ſamokactwo.

Samokupiec (monopola) *ktò y ma przywiley ſam jed·n kupować i p·z dawać, ztąd* Samokupſtwo.

Samopſza, *pſzenica jara.*

Samotność, oſóbność, *ztąd* ſamotny.

Sanica, ſanna droga.

Sanki (*kość*) kluczyk, kluczka, *kość ramienna nad pierſiami, dwie ich jeſt, prawa i lew·.*

Scięgacz, *żyła klei wata, muſzkułow koniec żyłeſty.*

Sciernisko, rżyſko.

Scięta śmierć, ścięcie głowy.

Szczypotkany, *wierſze uſzczypliwe, ta·ące.*

Sep, *podat·k zboża.*

Serdak, kaftanik.

Sergiel *ſtròż domowy, co poſługuie.*

Siadło, grzęda, *ſiedliſko k·rów.*

Siekiem raniony, *cięciem.*

Sieſtrzan, podciąg, *balka, na k·òrey ſię wſpiera·ą poprzeczne balk.*

Skapać, znikczemnieć.

Skarłupa, łuſka wężowa, ſkorupa żółwia, *&c.*

Sklenica kurowa, *du··y ku·el.*

Sklęſło co utęchło.

Skociec, *trz·cia część uncyi, ab· półtora łota.*

Skofiia, czepek, *nocn· cz·apka.*

Skołozrzy, ſkorozrzywy owoc, *&c.* rany.

Skomoroch, niedzwiednik.

Skop·ec, garnek.

Skot, bydło, *z·ąd*, ſkotnik, *wygon*, ſkotopas, abo ſkotarz.

Skotopaſki, *piosnk· paſtuſze.*

Skręt, *powrozek raz po proſtu ſkręc·ny*

Szkrzeczek, *myſz ziemna w·elka.*

Skrzybam, *ſkr·bię co prz··ażliwi.*

Skrzydłobłoniſty, błoniaſto ſkrzydły, *m··ący ſkrzydła bez piór, j·k n·etop··z.*

Skurłat, *ſkura do łat·nia ſtaryck bòtów*, &c.

Skwarne, *na womit dla p·aków myśliwych.*

Skwi-

Skwinancya, *choroba w paſzczękach niezno- śna, poſpolita psom, wilkom, czaſem świ- niom.*

Slepię, ślepiam, niedowidzę.

Slepie, oczy.

Słonecznica, *choroba ſzkapia, zawròt głowy od upału.*

Słozem uderzyć, *powoli.*

Slubu winien, *obowiązany do zachowania ślubu.*

Słuch puſzczam, *rozgłaſzam.*

Smieſzek, żartowniś.

Smolnica, maźnica.

Smrok, ſmroczyna, *p.* świerk.

Smyk, *złodziey małych rzeczy.*

Sneſzka, ſynowa.

Snieć, (*we zbożu*) *ziarno czarne zepsowane, we śrzodku jak ſadze.*

Sniedny, *co można jeść*

Sniedne chować oliwki, &c. *marynowane.*

Soiuſze, traktaty, przymierza.

Spąchać co, zwęſzyć, zwietrzyć.

Spas, ſpaſienie, *ſzkoda w zbożu, abo włące.*

Spiegierz, spieg.

Spieniężyć dobra, *pieniędzami odbierać, nie żywnością.*

Spik, letarg.

Spiżarni, *ſzafarz, ſtrawny* n. p. u śpiżarniego.

Spiżuię, *chowam, ſkładam w śpiżarni, ztąd* śpiża.

Spopadł ſobie, ſpopadli ſobie, *wprowadzili co złego we zwyczaiu.*

Spoſtrze ſię tyle, zmieści ſię.

Spowiedzieć ſię, *Imie ſwe powiedzieć.*

Sprawy poczet, *woyſko wyćwiczone, abo uſzykowane.*

Sprys, zaſtrzał, *podpora z drzewa, abo z muru dla umocnienia ſcian.*

Sprzężay, *bydło, i naczynie wozowe pługłowe.*

Spuſzczam-Krowy *doię.*

Sztafier, lokay.

Stąpor tłuk, *którym tłuką co w ſtępie.*

Starba ſię cyga, koło, *&c. kiedy uſtaie kręcić ſię, i na tę, i na owę ſtronę nachyla ſię.*

Starnienie, *p.* Tarnienie.

Stegno, ſtegniſko, *ślad ſtopy.*

Stępia, krocz, *mierne poſtępowanie. ztąd,* ſtępią iachać.

Stępica, *łapaczka na zaiąca.*

Stochmal, *omieciny we młynie. kurzawa mączna.*

Stoliman, ſtwolim, olbrzym.

Storczę, naſtorczyć, *naieżyć.*

Stradny, nędzny.

Stradza, nędza.

Strangarz, balka.

Strangurya, *uryny trudność z bolem.*

Strefa, *1. taśma, galon. 2. paſki w materyi. z tą* Strefiſty, ſtrefowany.

Strefa na niebie, *promień od obłoków w różnym kolorze proſto odbijaiący ſię.*

Strefy papierowe, *żyły, iak linie iakie.*

Strefa świata, (zona mundi) *kray świata różniący ſię ciepłem lub zimnem.*

Stręt, na ſtręcie, *na razie, po drodze.*

Stroka. p. ſtrefa.

Strońnik, partyzant.

Strop, połàp.

Strucla. *pirog duży, podługowaty, a poſrzodku wzdłuż kręcony.*

Strug,, ſtruga, potok.

Strukczaſzy, ſtołowy, *co do ſtołu nakrywa.*

Strych, *dziad ſtary żebrzący.*

Strychulec, *deſzczka, którą zboże ſtrychuią mierząc, aby miara równa była z brzegami, a nic nie było nad ſtrych. Czasem niewłaściwie bierze ſię.* n. p. Pod ſtrychulcem śmierci nikt głowy nie ochroni.

Stryy (niewłaściwie) *przykry upominacz. z tą*: Nie bądź mi ſtryiem. t. i. *nie łay mię.*

Strykać, 1. *wytryſkam.* ſtryka woda z cewki, krew z rany. 2. *kolę,* n. p ſtryka mię coś w bokach. *ztąd* Strykanie Stryknienie.

Strzępek, ſtrzępki *kosmatość na kobiercach kocach.* &c.

Strzę-

Strzępię, włosy kędzierzawię.
Strzępię płotno. *wyciągam nitki.*
Strzępię głos, wycwerkuię, *trelem śpiewam.*
Strzępiwiatrwodę,*wzdyma.*
Strzyż, strzyżek, strzyżyk *mały ptaszek podobny do królika.*
Stwolin, olbrzym.
Stworny, sforny, skromny.
Styk, kozica, *kiy osadzony w żelazo, którym, z lemiesza ziemię zgarnywaią.*
Styma, poważenie.
Stypa, *obiad żałobny.*
Suchooki, *twardy do płaczu.*
Sudamny, galant, wysmukły.
Suię, sypię.
Suleiaty, *pończochy pilśniane.*
Sułwica, sułwia, siełąwa
Susz 1. wosk pusty. 2. drzewo uschłe.
Susieł, szczur wielki polny.
Swak, szwagier.
Swędra, (*o człowieku*) 1. *gnoiek, śmrod.* 2. *zmindak, skąpy.*
Swiadeczny list, kredencyalny. *któ y daią posłom swym Krò owie.*
Swiadomia, *człowiek świadomy, abo ludzie świadomi, k órych kto może brać za świadki.*
Swiątek, świętoszek.
Swiątnik, *Kalendarz o świętach.*
Swiędzę, *świerzb sprawuię, ztąd* swiędzenie, swierzbienie,
Swierk, świerczyna, *rodzay jodły.*
Swierzobka, kobyłka, klaczka.
Szadź, śrzon, *ztąd* Szadzieię, oszadzieć.
Szampierz, fryerz, zalotnik.
Szar gontow,*rzęd przybitych gontow dachu.*
Szarek, *w podłych sukniach jakiegożkolwiek koloru.*
Szaruga, burza, niepogoda.
Szarwark, pańszczyzna.
Szaszek, błazen, *co błaznu e.*
Szaszor, *szelest, n.p.* wozy się ruszyły strasznym szaszorem, *abo*

rzecz

r zecz sprawiąca szelest, n. p. co żywo sunie szaszorem.

Szawłok, *wór skórzany, waliza.*

Szczekuła, pies ustawnie szczekaiący.

Szczerka, woda, krew, *wytryska.*

Szczeżuia, *łuska ryby, krokodyla.*

Szczubiałka, szczublica, *szczuka mała.*

Szczudłek daię *n. wł. przymawiam.*

Szczykam kwiaty *&c. paznogciem ucinam.*

Szefelin, włócznia.

Szekłak, szakłak, ciernie.

Szepielak, szepluń.

Szepioł, szepiołka, *co donosi, plotkarz.*

Szerm, *zamach cięcie.* n. p. jednym szermem uciął głowę wołowi.

Szerszenie ma w nosie, *zły.*

Szkudła, gont, *ztąd* Szkudłny, Szkudlarz.

Szla, śla, *szleyka.* n. p. we szli iść.

Szlacharz, *ptak rodzaiu nurków.*

Szlak kruszców, *żużel.*

Szlak go ruszył, *paraliż*

Szlak świata, *kray, koniec, &c.*

Szłopa, łapa.

Szłyk, czapka wysoka coraz węższa ku górze.

Sznura, binda.

Szołdra, szynka.

Szołtys, *przełożony w weyski, ztąd* szołtysik, *syn,* szołtystwo, szołectwo.

Szorboch, gnilec, szkorbut.

Szorc, szorstfal, szustfal *fartuch rzemieślniczy.*

Szorstyn, kominek.

Szpąga, *czym deski u drzwi z sobą spaiaią stolarze.*

Szpagat, *czym obwiązuią flaszki, aby co w nich nie wietrzało.*

Szpatela, *instrument lekarski nakształt łopatki.*

Szperuię, *szacuię ztąd* szperowanie, szperownik, szperunk.

Szperunk, w budowaniu *zastrzał.*

Szpłacheć, szpłacheć, szmata, *co się oderwie od sukni, także ścierka, tak-*

także fuknia uboga wytarta.

Szpotawy, krzywonogi.

Szpruchy. n. p. twoie to fzpruchy, *fzepty.*

Szranki, *miey ce okrefzone, abo ogrodzone do potyczki, do igrzyfk.* W fzranki wftąpić *na poiedynek wyniść, abo dy p.tow.ć fię.*

Srzopa, grzebło. *Przedtym ftarzy używali tego inftrumentu w łaź i dla ochędożenia fię z brudu, teraz konie tylko nim chędożą.*

Sztaba (w ftatku) przód okrętu.

Sztaby, fzlagi, legary wfchodowe, w *które defki wfchodowe, po których wchodzą, są wprawione.*

Sztylam, fzpetnie chodzę.

Szubet, fpiączka, letarg.

Szuia, podły, nikczemny człek.

Szukayło, rozboynik.

Szumiłeb, fantaftyk, mozgowiec.

Szupinka, *łupinka na ziarnie nie obitym.*

Szuftfal, fzorftfal. *p.* Szorc.

Szyb, *ftrzałka dziecinna, z piorem,*

Szybała, fzyderz, przechera.

Szyiowaty, fzyi grubey.

Szynkiel, *koniec ofi wozowey.*

Szynwaga, *inftrument budowniczy, abo ftolarfki do uftanowienia profto ku górz roboty, jeft jako* T *wywrócone tak* ⊥, *a fznurek w górze na dół z ołowiem wifi. Różni fię od* frzodwagi, *formą tylo, iż ta jeft jak krokiewka.*

Szypeł, fzypełek, węzeł.

Szypka, fzypułka, pipka, *piórko odarte.*

Szyplę, *zagmatwane rzeczy rozplątuie.*

Szyplę komu koło miefzka, *chcąc co ukraść.*

Szypułka, *koniufzek owoców.*

Szyfzak, helm, hełm, *różni fię od* przyłbicy, *iż ta jeft nifka, okrągła, ów zaś jeft wyfoki. Bierze fię czafem za* Szłyk fkurzany Twardy, fzyfzakowaty.

In-

Inne są: Sadowię Sadowię się. Saletrowy, Saletrzany, Saletrzysty. Skaźca. Sili się łakomstwo Skwara, *Skwar* Slepa ćma Słomny. Służę na koń husarską haydu. cką piechotę, na małe myto. Spi on na to dobrze. Spolnictwo. Spółka, w spółce zdradzić. Starek, starka. Strafiam się z kim, *&c.*

T. T.

Tabor. *n.p.* taborem się stawić, stanąć, nastę-pować, położyć się; *wozami się obwarować, otoczyć się dla bespieczeństwa.*

Tabor pastuszy, *przenośna owczarnia, abo płoty, któremi owce na noc ogradzaią.*

Tacher skurek, 12. *sztuk.*

Tafta, *szata z ciękiey materyi, jako to z jedwabiu*, &c.

Tantoni się ogień, *wzmaga się, wybucha.*

Tarantula, krzeczek, *robak podobny do jaszczurki, ale mnieyszy ukąszony* człek *od niego, śmieie się, płacze, śpiewa, śpi, skacze, drży lekarstwo na to muzyka.*

Tarkocą liny napięte, *łoskot czynią, ztąd* tarkot powrozów.

Tarnę, *czuię, jakby mrówki po skurze chodziły, ztąd.*

Tarnienie, starnienie, *afekcya taka skury, iż się zdaie, jakby mrówki pełzały po skurze.*

Tasz, *namiot kupiecki.*

Taszka, kaleta.

Tatry, krępak, Bieściady, Karpackie gury *&c. jest to jedna góra pasmem się ciągnąca, różnie w różnych mieyscach nazwana.*

Tążę, tęga mię po kim, za kim, *tęsknię po kim.*

Teszarz, stolarz.

Tlę, węgle, *palę*, tła, tłe drzewo, *tleie.*

Tłucz, tłucza, ospa, *dla psów iadło.*

Tłukę sprawić czego, jako postrzyżyn owiec, żniwa; *biesiadę.*

Tłuszcza, rzesza.

Toboła, *torba pastusza, abo podróżna.*

Toczkiem, tocząc.

To-

Topielnik, topień, *djabelſtwo wodne ſtraſzące ludzi po rzekach, bagnach, które poganie zwali Nereides, Naiades Nymphæ.*

Traftarz pletownik, *ſl s na traftach.*

Tragant, drabant, hayduk.

Tragi, *drążki, drągi, do noſzenia, ztąd* Tragarz.

Translaps, *rok przepadły, którego nie było ſądow.*

Trcia, trcinifko, *gdzie trcina roście czaſem, mnóſtwo.* n. p. ludzi iak trcia tam ſtoi trcia tam była kopii Tatarſkich.

Trcionka, trcialka, *ſmok do ciągnienia ukworu abo liwar.*

Trefny, trafny, *żartowny, ucieſzny.*

Trepele, *kołnierz z płotna marſzczony iak u żydow, lub Hſzpanow.*

Tret, ulica, rynek. *n. p.* tak ſię na trecie baby wadzą; z tretu to wieść *ztąd:* Tretowy *co ſię na trecie radbawi człek podły.*

Treter, ucieczka.

Troyſercy. (*tricor*) *byli niektorzy tak nazwani abo iż trzy języki umieli, abo dla rzech oſobliwſz ch przymiotow.*

Trtęć, trtecz rtęć, merkuryuſz, żywe ſrebro.

Trukſes, Stolnik,

Trunąć, piſnąć bąknąć. *ztąd* trunienie.

Trupam ſię, *kamieniſtą, korzeniſtą drogą iadę.* ztąd Trupanie.

Trykam, trykſam, *rogami biję.* n. p. kozioł trykſnął owieczkę.

Trzebię, czyścię, pokładam. *ztąd,* Trzebieniec, rzezaniec.

Trzęſiogonek, pliſzka.

Trzymonaw, *ryba bieżna zatrzymuiąca okręt.*

Trzeſzczki, *koſtki małe drobne w ſtawie rąk, nog.*

Tucya. *miedziane żużele*

Tucz, tuk ſzpik.

Tudzież 1, *wraz* 2. *tuż bliſko.*

Turban, turbant, tulpant tul-

tulbant, tulipant, *zawóy Turecki Perſki.*

Tulich. puinał.

Tur, *beſtya dzika, i ſroga podobna do wołu, wielkość ą wſzyſtkie inne prócz ſłonia przechodząca.* Zubr, *także jeſt wół dziki, ale mnieyſzy, ma grzywę jak u konia, i bojaźliwy; rog ma tak zakrzywione, że jemi ranić nie może. Jak tych, tak i owych u nas nie widać.*

Twarz, *u człowieka, i u beſtyi:* Oblicze, *u człowieka tylko.*

Twierdzizna, *twardy grunt ziemi.*

Twor, ſtworzenie, n. p. *tworow dzikich ſrogość,*

Tworzydło, *mieſzek, w ktorym ſyry wyciſkaią.*

Tylec noża, ſzable, brzytwy, *nie oſtrze.*

Tylkory, *tak rożliczny, abo tyle części maiącу.*

Tyryaka, teryaka, dryakiew.

Inne są. Tytel, *abbrewiacya.* n. p. piſmo tytlami piſane. Tarchać, potarchać włoſy, Truciel, truciźnik.

U. U.

Ubarwić, n. p. *wioſna łąki ubarwiła.*

Uczciwe komu przyznać, *dobrego łoża przywiley abo ſtan komu dać.*

Ukapki wina *&c. co w podſtawku.*

Upleniam czego, *umnieyſzam.*

Uraz, *poruſzenie krzyża z dźwigania ciężaru.*

Urobek, zarobek.

Urt, 1. *pieniądz na dwa złote wychodzący.* 2. *u złotnikow czwarta część czerwonego złotego.*

Uſtoiny, drożdże, fuzy.

Uſtyrk, uſterk, *potknienie ſię ztąd* Uſtyrkam ſię, Uſtyrkliwy, Uſterkliwy.

Uſzczykam, uſzczknąć, *n. p.* uſzczkneła mię pſzczoła wąż &c. *ukąſiła.* Uſzczknąć kwiat, *pazurem uciąć.*

Utok, *wał kroſienny.*

Uwiązek *czym uwiązuią*

ią, łyko, ſznur, łańcuch &c.

Uwróć, uwrot, *w oraniu.*

Uwziąć ſię, *uſadzić ſię, zawziąć ſię.*

Użega *n. p.* pokrzywy go użgneły; żal go użega.

Inne są: Ucieram ſłowa, rzeczy, trudności. Uczosnąć gałąź. Utracam ſprawę, *przegrywam.* Ukrzepić panowanie *&c.*

W. W.

W dorywczą co robić, *gdy co zeydzie czaſu od innych zabaw.*

W kupę mi idą oczy, *ſpać mi ſię chce.*

W oględziny jachać, *dla obaczenia.*

W rozmaczki jaie, *miękko gotowane.*

W śpiączki, *we śnie przez ſen.*

W ſtoiączki, *ſtoiąc co robić* &c.

W żywe oczy będę z niego ſzydził. *na oczy.* W żywe oczy kłamie, *oczewiście.*

Wacek, *worek na pieniądze.*

Wachel, wachlarz, *inſtrument z piór dla poddymania ognia. Kobiet zaś,* wachlarz, *nie,* wachel.

Wachta, warta ſtraż, *ztąd* wachtuię.

Wądka, węda.

Wągry, węgry, *wysypanie na twarzy, jak krоſtki jakie z białą wewnątrz materyą.*

Wałem idę, cwałem, *ſzumno ſtąpam.*

Wańczos, *drzewo do robienia czego, jako to klepki, deſki &c.*

Wantuch, *wór duży z grubego płótna, na chmiele, wełnę, &c.*

Wąp', (*po proſtu*) żołądek. n. p. *kręci mi ſię, zwijami ſię na wąpiu.*

Warchoł, *znaczy i zwadę, i zwadliwego, ztąd* Warcholę ſię.

Wardawy, mankaty, *który lewey ręki miaſto prawey używa.*

Wargelt, (w prawie) *nadgroda* za *ſzkodę, ranę, ochronienie człeka, bydlęcia, zabicie przypadkowe. n. p.* zapłacić wargelt za co; cały wargielt 18. grzywien.

Wark

Wark, warch mam na kogo, *gniew*.
Wartam wrzecionem, *obracam kręcę*.
Wartaczka, wartołka, *instrument do kręcenia nici*. p. Wijadło.
Wartman, rotman, *ktòry jedzie przed statkiem naładowanym, skazuiąc, kędy ma płynąć*.
Wartuię. 1. *strzegę więźnia*. 2. po księgach, *szukam, przewracam*.
Wasąg, *wòz pleciony z łozy*.
Wątek, (u tkaczòw) *są nici w poprzek osnowy idące niewłaściwie znaczy* dostatek, pieniądze, potrzeby, *nauka*, &c.
Wątory, brzegi u beczek, kuf.
Wąwor, wąworek, węborek, wiadro.
Wąwoz, *droga między gòrami*.
Wawrzyn, laur. *n. p.* z wawrzynu wieniec, *ztąd* Wawrzynowy.
Wazał, hołdownik.
Węgary, podwoy.
Welens, *szata żołnierska bogata, ktòrą na zbroią kładziono*.
Wełń, wał na wodzie, *ztąd* Wełniste morze.
Wendeta, tandet, *mieysce przedawania rożnych rzeczy ztąd* Wendetarz, wendetarski.
Wersał, *wielka litera, jako z początku, lub od punktu. ztąd* wersałowa litera.
Wężysko, 1. *nasienie węże, abo jayko wężowe*. 2. *plac wymierzony na* 10. *prętòw wszerz*, 1 *tyleż w dłuż t. i.* 100. *prętòw kwadratowych*.
Wiaduk, *przewodnik, abo świadom czego*.
Wiano, *zapisy męża żenie* n. p. wzięła, dostała, trzyma tę wieś wianem. *zaś* Posag, *co rodzice daią còrce za mąż, lub do klasztoru idącey*.
Wiatrowisko, *mieysce, gdzie się wiatry często zbiegaią*.
Wiązań, wiązanka, wiąska.
Wici woienne, *uniwersał wzywaiący na pospolite ruszenie*.
Widz, dozorca, wiedz.
Wieca *te* (plur.) *roki*

wielkie, ſądy ziemſkie n. p. wieca nie doſzły.
Wiecha, wieniec z czegokolwiek, jako u winiarzów przy ſzynkowni, ztąd przyſłowie: Wiecha bez wina i piwa, tytuł bez rzeczy. Sprawiedliwość ich pod wiechą przedawaią; od wiechy do wiechy pije. t. i. od karczmy do karczmy.
Wiekiera maczuga, pałka, laſka paſtuſza.
Wielkierz, uſtawa poſpólſtwa potwierdzona od źwierzchności.
Wiernek, faworyt.
Wierſza. co na ryby zaſtawuią.
Wierzba, powrozek z łyka.
Wierzbieniec, wierzbowy gay.
Wierzchowiſko, ſam wierzch drzewa.
Wierzyſko, gdzie drwa rąbią.
Wijadł, miecielica, kurzawa, zawierucha.
Wijadło, kołowrotek do zwijania nici.
Wikle mi ſię, miętle mi ſię, mętli mi ſię, wije mi ſię na języku.
Wikomt, namieśnik Grafa.
Wiła, głupiec. n. p. o bogaczu wiło.
Wilcza choroba, gdy kto żrze wiele, a nie może ſię naieść.
Wilkom, puhar duży.
Wiłuię, nawilał, oſzalał,
Wiły robić, ſzaleć.
Winę biorę z kogo, ſkazuię na karę pieniężną.
Winorośl, latorośl winna, która owoc wydaie.
Wino S. Jana, porzeczki.
Wiotchy, wytarty, ſtary. wiotcha ſuknia, trzewik.
Wioteſz, wioteſzka, ſtarzyzna, ſuknia wytarta.
Wioteſznik, partacz, ſtarych rzeczy poprawiacz.
Wiotſzeię, ſtarzeię ſię.
Wiſzoproſt, linia geometryczna.
Witay mi to, dobry to zyſk, obrywka, dochod, grzanka &c.
Witwina, koźlina, młokicina, chrościna, rodzay łozy, z którey koſzyki plotą.

Wlaz

Właz, wtręt, wtręcień, który się wdarł na urząd mocą.
Włochaciny, kosmaciny, *ztąd* Włochaty.
Włoczek, bronownik.
Włoczką pisać, *literami ciągłemi pisać, abo jednym ciągiem, jako prędko piszący.*
Włosisty, *włosow pełny, obrosły.*
Włosie, *to.* (collect) n. p. deka z włosia.
Włosiasty, *do włosòw podobny.*
Włosisty, *pełny włosòw, obrosły.*
Włosień, *ta, włosie u wędy.*
Włudzam, *wmawiam n. p.* włudzie w chorego lekarstwo, potrawę; włudzał to zdanie w serce jego.
Włudzić się w kogo, *wkraść się* w *łaskę.*
Wnętr, *nie dobrze czyszczony koń.* Cwik o *kogutach.*
Wodociąg, rurmus, pompa.
Wolanie, *ci, ktòrzy osiedli wole, to jest, nowe osady.*
Wonianka (z ziol) p. Rówmianka.
Woźnik, *koń do wozu, karety.*
Wrąb (*w lesie*) *rąbanie. n, p.* wrąb mu w lesie na budynki na opał pozwolono.
Wrąb wosku, *krążek wosku.*
Wrąb, wrąbka, karb, narzynanie.
Wrog, *wyraża co złego. jako to chorobę, zarazę* &c.
Wrona (u beczki) *dziura.* n. p. beczkę na wronę postawił.
Wrzeciądz, *łańcużek krótki u drzwi, abo zapora.* n. p. zawrzeć na wrzeciądz; zemknąć wrzeciądz ze skobla.
Wrzedzienica, *wrzód ciekący ustawnie, otwarty.*
Wskopec, nazad, wstecz
Wspora, *podpora.* Wspora u mostu, *poręcz.*
Wstępień *mąż, gołota w dom maiętney żony wstępuiący.*
Wstępy, wstępna środa, popielcowa.
Wstępna niedziela, *pierwsza postu.*
Wstępna mowa, przedmo-

mowa.

Wſtępna uczta, *ktòrą daie wſtępuiący na godność.*

Wſtępna woyna, *ſama potyczka.*

Wſtępne; wſtępne pieniądze, podarek, *ktòry daie wſtępuiący do cechu, kolegium,* &c.

Wſtępuię z kim w ſzranki, *poiedynkuię.*

Wſzczynam ſię za kim, *uymuię ſię za kogo.*

Wſzędybył, wſzędybylſki, wſzędybyły, biegas.

Wſzoł, wſzoły. *wſzy gęſie, końſkie, świnie.*

Wuyna, wuięka.

Wul. wole.

Wybiega ściana, dach, rola; *wydaie ſię, wyſtępuie, wykracza.*

Wybiegać ſię z czym, uniknąć, uyść.

Wybiegłość, wydatność

Wyclić ſię, ozdrowieć.

Wycwerki, rycwerki, *łamanie, ſtrzępienie głosu, trele, ztąd,* Wycwerkuię.

Wyderek, wyderkaf, 1. *jeſt, gdy kto daie pewną ſummę, a tym czaſem nim ſię ta ſumma odda, trzyma w oney ſumie maiętność, z ktòrey pożytek bierze 2. Kupno niedoſkonałe, kiedy kupuiący abo przedaiący wymawiaią ſobie, iż, jesli ſię im nie ſpodoba, do ſwoiego powròcą.*

Wyderkowe prawo, *jeſt przedawać maiętność zoſtawuiąc ſobie prawo i moc odkupienia.*

Wyderkuię, *wyderkowym prawem kupuię, nabywam, ztąd.*

Wyderkownik, wyderkarz, wyderkowy, *&c.*

Wygrzonąć, wygrześć, zgrzebać co kiykiem, łopatką, *&c.*

Wyiſkrzyć, kogo, ogołocić, *ztąd* wyiſkrzyć ſię.

Wyiuchtować ſkurę, *wyprawić na iuchtę,* wyiuchtować kogo, komu zadek, *obić.*

Wyklektać co na kim, wymodz.

Wykochać drzewo, wychować, ſprawić aby buyno rosło.

Wykochać ſię, *buyno urość. n. p.* wykochało

ſię

ſię drzewo.
Wykop, rów.
Wykrącam *n. p. na koniu, w tańcu, ſzablą* &c. Wykręcam *zaś*, n. p. *kiy zrąk komu abo chuſtę mokrą*.
Wyłgać urząd, poſelſtwo, *udać ſię za poſła, nie będąc im*.
Wyłknąć jaie, *połknąć, do ſzczętu wypić*.
Wyłupek, wyręblak, *orzech dożrzały, który sam wypada z czaſzki*.
Wymaga ſię ſtrzała, kula, *&c. impet traci*.
Wymaga ſię rola, *wyradza ſię, wyſila ſię*.
Wypacza ſię, wypręża ſię, *wychyla ſię ściana*, &c.
Wypłonić ziemię, *zaſiewaniem uſtawicznym nieurodzayną uczynić*.
Wypowiedź, rozbrat,
Wyprężam, co wychylam, wyginam.
Wyprótek, *który po śmierci matki wypróty z żywota, jako był* Cezar.
Wyręblak, *p.* Wyłupek.
Wyrobek, zarobek.
Wyrocznica, *mieyſce wyrokow*, n. p. *W wyrocznicy Bóg wyroki żydom, a czart poganom dawał.*
Wyrodziły grunt, wyrodziłe drzewo &c. *wyrodzone.*
Wyroń, zroń, *koń tak ſtary, że go po zębach poznać nie można.*
Wyrwa, ſzyderz, oſzuſt, ſmyk.
Wyrzezek rzezaniec.
Wyſarknąć jaie miękko gotowane, *z ſzeleſtem wypić*.
Wyſep (*ten*) abo Wyſpa (ta) *ztąd* wyſpiarz, wyśpiaſty.
Wyſtrzelić działo, piſtolet. 2. kulę z muſzkietu. 3. zdròy z opoki wyſtrzelił; *wytryſnął*. 4. Wyſtrzelił z domu, *uciekł*.
Wyſysam co z palca, *zmyślam*.
Wyſzczyniam głowę, rękę, *wychylam*.
Wyſzpocić gębę, *wykrzywić*.
Wytarczka, wycieczka *na nieprzyiaciela*.
Wytecz, *wytykanie w polu. ztąd*, Wytecznik, wytykacz.
Wytrykuſz, *maiący ſtraż*

nad

nad ſkarbami kościoła.

Wytrzeszcz, *człowiek oczu dużych wypukłych.*

Wytwarzam ſię z czym, *wytwornie co czynię.*

Wywoływam kogo na rękę. *wyzywam na pojedynek.*

Wyż, wyża. wyſokość.

Wyźlin, wyźlina, *bydlęcy pyſk bez mięsa.*

Wzbić lud, zbuntować.

Wzdać kogo o co, za co, *wydać dekret przeciw komu.*

Wzd ymuię ſię za kim, *uymuię ſie.*

Inne są: Wiosnuię Wſkok, *prędko.* Wſpółwieczny Wſzyſtkorodna ziemia. Wtórorzędny Wygarbować kogo. Wyjawia ſię komu ſen, *iścią ſię.* Wyrozumny głos, &c.

Z. Z.

Z nieobaczka, *z niepostrzeżenia, nieſpodzianie.*

Za kaletę kogo wodzić, oſzukiwać w pieniądzach.

Zabaczywam, zapominam.

Zabażyło mi ſię, zamarzyło ſię, zachciało ſię.

żabi krzek, *są nasiona ich.* Skrzek zaś, *to ſamo co ſkrzeczenie, rzegotanie.*

Zabijam komu za żywe, *n. w. dokuczam barzo.*

Zabita śmierć. n. p. na zabitą śmierć zaſłużył, *na gardło.*

Zaburzam, wzburzam.

Zachwyceniem ruſzony, *kadukiem.*

Zaciąg r. *zaciągnienie z mieysca na mieyſce.* n. p. cieśle do ſnadnieyſzego zaciągu drzewo ſiekierą używaią. 2. *zamyſł, przedſięwzięcie.* n. p. zaciąg to wielki, ale daremny. 3. *pańſzczyzna wieśniaków.* n. zaciąg na pańſkim odprawować 4. *Werbunek.* n. p. zaciąg woyſka. *ztąd* zaciągowe, zaciężne woyſka, zaciążnik, zaciężnik. &c.

Zaciekać. 1. *przecieka woda.* 2. oczy mu zaciekły od uderzenia. t. i. *krwią nabiegły.* 3. *biegę daleko* n. p. pies za zaiącem daleko zaciekł.

Zadać furmanowi &c. dać zadatek.

żadny, szpetny.
żadnie go zowią; *nie-
pięknie go przezwano.*
Zadzierzg, zadzierg, *wę-
zeł trudny do rozwią-
zania.* *ztąd* Zadzier-
giem, zadzierzgam
rozdzierzgnąć.
Zadzierk. *ranka zadarta.*
Zagłobić, zaklinić.
Zagłowek, poduszka.
Zaiadłeś dług, odiadłeś,
tak zapił ś. &c
Zakończam, zaostrzam.
Zakrawam Włocha, ży-
da &c. *naśladuię, po-
chodzę na Włocha.*
Załapić, zachwycić, za-
grabić.
Załawiam na co, gonię
na co, *na biedę, na
nieszczęście.*
Zaletne, *podarek zaletny.*
Zakuła. klecha, *bakałarz
na wsi*
Zamierzchło mi w o-
czach, *ciemno mi sta-
neło.*
Zamraczam, *ćmię n. p.
chmura słońce zamro-
czyła.*
Zamtuz, *dom nierządny.*
Zanadrze (*to*) *sing.* Za-
nadra (*te*) *plur.* pazu-
cha, zapazucha. n. p.
W zanadrzech, w za-
nadra, w pazuchę, w
zapazuchę &c.
Zanadrzysty, *zanadra
szerokie maiący*
Zapad słońca, zachód.
Zaparstek, *jaie zaległe.*
Zaperzam się, *biorę twarz
niewesołą, pochmurną,
gniewliwą.*
Zapeziały (*o zwierzę-
tach*) zamilkły (*o
płonkach*) *które słu-
szney rosnąc nie do-
szły.*
Zarwon. n. p. zarwone
nie wiem, komu ta-
kie szczęście, *nie za-
zdrośne,* zarwona taka
małpa, *tak brzydka nie-
wiasta.*
Zarzecze, *domy za rze-
ką tak* zamoście, za-
błocie, zawiśle, za
dzwinie, zastole. *tak*
podławie, poddasze.
tak miedzymurze &c.
Zarzew (*ta,*) zarzewie
(*to*) *węgle żarzyste,
żywe, z popiołem, abo,
w popiele.*
Zastęp. 1. *posiłki żołnier-
skie przyiacielskie.* 2. za-
stęp wału, *rzecz sypa-
na dla ochrony, zasło-
ny robotników, żoł-
nierzy* &c. n. p. Wy-
stawić przedbramny

zaſtęp; za 'z aſtępami robotnicy robią.
Zaſtępów Bóg, *woyſk.*
Zaſzczyt przyiacielſki, *ſukkurs, poſiłki woienne.*
Zaſzczyty ſypać, *rodzay wałow.*
Zbiera ſię wrzód, *ropi ſię*, zbiera ſię dobrych ludzi, *ubywa.*
Zbożny, pobożny.
Zdeb, zbik, *kot dziki.*
Zdużam, zdołam.
Zdechł na groſz, na łakoci, na nowiny &c. *bardzo żąda.*
Zdycha, umiera nad tą pracą, *zawſze nad nią ſiedzi, pilnuie jey.*
Zębaty człowiek, *n. w. ſwarliwy.*
Zębate piſmo, *trudne do zrozumienia.*
żelw, żelwica, żołwica, świeść, *ſioſtra męża.*
żemła, *chleb pſzenny.*
żeńca, żniwacz, żniwiarz.
żenin, żeńſki ſprzęt.
żerzec, żerca, dziewosłąb, ſwat.
Zgliſzcze, zgorzelina, zgorzeliſko. *mieysce pożaru.*
Zgniłki, domiſzczko, *dom ſtary, obaliny.*
Zgubiel, (*ta*) zguba.
Ziadł go, *podobny do niego.*
Zieleń (*ta*) *farba zielona jakakolwiek.*
Ziewaczka, *poziewanie zbytnie.*
Zimnica, gorączka, zimna, trząśca, ograżka, febra.
Zimoſtradki, *owoce rozmaite nie rychło dożrzewaiące.*
Zimowla żołnierſka, *zimowanie woyſka.*
Zimożrzały, *późno dożrzewaiący.*
Ziołoźwierz, czuło zioł, *ziele czuiące jako źwierz, maiące naturę i ziela i źwierza.*
Złaynik, złanik, *mieſzaniec z różnego rodzaiu beſtyi.*
Złod, pada, *deſzcz z śniegiem pomieſzany.*
Zamieńnik, zdrayca.
Zmigroſz, źminda, ſkąpy.
Zmijowiec (kamień) który jad wyciąga.
Zmówiny, zrękowiny, zaręczyny.
Zmróżek, zmurek, mżyk, mżytek, ślepa bab-

babka, (*gra taka.*)
Znamie Niebieſkie, *zodyak.*
Znamie przyrodzone, *blizna.*
Znóy, pot. *ztąd* znoię ſię
Zoła. łużyny, *popiołwywarzony niezgodny.*
żołądkuię (*po proſtu*), gniewam ſię.
żołdak, *który nie zgruntu*, lecz *za żołd ſłuży*, *ztąd* żołdowanie, żołdactwo, żołdowy, żołduię.
żołtarz, Pſałterz.
żóraw woienny, *machina, którą kamienie duże ciſkano do muru.*
żucham, żuchlę, żuię.
żuchel (*ten*) kęs.
żuchwa, *czeluść w gębie.*
Zuchwała. 1. zuchwałość 2. zuchwalca.
Zuczam, przyuczam [illegible] zuczam ſię.
Z[illegible] *łyżka żelazna z* [illegible]*rkami.*
Zufka, zupa, bulion.
Zwayca, zwadzca, zwadca.
Zwarzyć żelazo, *kilka ſztuk w jedno ſkować.*
Zwęſzyć, ſpąchać, *poczuć węchem,*
Zwolę, zezwalam. *ztąd* zwolenie.
Zwolennik, naśladowca, uczeń.
Zwora. ſpona 2. Sfora dla pſów.
Zwiozło mu ſię, *poſzło mu to bez kary.*
Zwycięzczyzna, *prawo zwycięſkie.*
Zydło, żywność.
Zywocina, *żywa rzecz jakakolwiek.*
Zygielgarn, *nici do pakowania.*
Zywnie, dziwnie, bardzo.
Zywopłoń, żywonioſł, *żywa płonka abo ziele, do którego gdy człek przyſtąpi, liścia zbiera a gdy odſtąpi, wnet ſię rozwiia, dotknienie, z liści ſię ogołaca.*